

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Porozvodová péče a vzpomínky dnes již dospělých jedinců na rozvod jejich
rodičů

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Natálie Rybářová**
Osobní číslo: **H21420**
Studijní program: **B0288A250002 Humanitní studia**
Specializace: **Humanitní studia – Specializace v pedagogických vědách**
Téma práce: **Porozvodová péče a vzpomínky dnes již dospělých jedinců na rozvod jejich rodičů**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se týká tématu porozvodové péče. Teoretická část se zabývá rozvodem, předmanželskými smlouvami, formami péče o děti po rozvodu, potřebami dítěte, ale také emocemi či konflikty, které jsou u rozvodu nevyhnutelnou součástí. Praktická část je zpracována kvalitativní metodou, a to formou polostrukturovaného rozhovoru. Ve své práci se zaměřuji na to, jakým způsobem a zda vůbec ovlivnil respondenty rozvod rodičů, jak na rozvod vzpomínají a jak jim vyhovovala střídavá či jiná péče. Cílem praktické části je zjistit pohled na rozvod dnes již dospělých jedinců, jejichž rodiče se rozvedli v průběhu dětství respondenta.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. Otcové, matky a porozvodová péče o děti. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. Sociologické studie/Sociological studies., 07:7. ISBN 978-80-7330-124-8.
KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v otázkách a odpovědích: nesezdané soužití – výživné, žaloba těhotné ženy, žaloba určení výživného mezi manžely, děti a právo – žaloba na určení otcovství, návrh na zvýšení výživného, náhradní výchova – koho je možné osvojit, jaké jsou předpoklady k osvojení. Praha: Computer Press, 2000. Právní rady. ISBN 80-7226-365-X.
KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Konflikty mezi lidmi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-407-6.
MATOUŠEK, Oldřich. Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.
POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ, Iva. Emoce: regulace a vývoj v průběhu života : funkce a zákonitosti emocí, sociální a kulturní souvislosti, měření emocí. Praha: Grada, 2018. Psyché. ISBN 978-80-247-5128-3.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2024**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2023

Prohlašuji:

Práci s názvem Porozvodová péče a vzpomínky dnes již dospělých jedinců na rozvod jejich rodičů jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 01. 12. 2024

Natálie Rybářová v. r

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Marcelu Ehlové, Ph.D. za odborné vedení, čas, který jste mi věnovala a cenné rady, které mi velmi pomohly při tvorbě této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem informantům, kteří se ochotně podělili o své zkušenosti a zúčastnili se mého výzkumu na dané téma. Jejich otevřenost a upřímnost mi umožnily hlouběji porozumět zkoumanému tématu a přispěly ke kvalitě této práce. Na závěr bych chtěla poděkovat svým nejbližším za podporu nejen při tvoření bakalářské práce, ale také za podporu během celého studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se týká tématu porozvodové péče. Teoretická část se zabývá rozvodem, předmanželskými smlouvami, formami péče o děti po rozvodu, potřebami dítěte, ale také emocemi či konflikty, které jsou u rozvodu nevyhnutelnou součástí. Praktická část je zpracována kvalitativní metodou, a to formou polostrukturovaného rozhovoru. Ve své práci se zaměřuji na to, jakým způsobem a zda vůbec ovlivnil rozvod rodičů, jak na rozvod vzpomínají a jak jim vyhovovala střídavá či jiná péče. Cílem praktické části je zjistit pohled na rozvod dnes již dospělých jedinců, jejichž rodiče se rozvedli v průběhu dětství respondenta.

Klíčová slova

dítě, emoce, konflikty, péče o jedno dítě, porozvodová péče, rodina, rozvod, střídavá péče

Tittle

Post-divorce care and the memories of now adult individuals of their parent's divorce

Annotation

The bachelor's thesis concerns the topic of post-divorce care. The theoretical part deals with divorce, prenuptial agreements, forms of child care after divorce, the needs of the child, but also the emotions or conflicts that are an inevitable part of divorce. The practical part is prepared using a qualitative method in the form of a semi-structured interview. In my thesis I focus on how and if at all the respondents were affected by their parents' divorce, how they remembered the divorce and how alternate or different care suited them. The aim of the practical part is to obtain the perspectives on divorce of now adult individuals whose parents divorced during the respondent's childhood.

Keywords

child, emotions, conflicts, parenting, post-divorce care, family, divorce, alternating, custody

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	10
ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Rozvod.....	12
1.1 Rozvod jako historický fenomén.....	14
1.2 Příčiny rozvodovosti.....	14
1.3 Rozvod a s ním uzavření předmanželské smlouvy.....	15
1.3.1 Kdo může uzavřít předmanželskou smlouvu?	16
2 Následky rozvodu pro dítě a vliv jeho emoce	17
2.1 Prenatální období.....	18
2.2 Nejmenší děti 0–1 rok	18
2.3 Děti 1-3 roky.....	18
2.4 Děti 3–6 let	19
2.5 Mladší školní věk	19
2.6 Dítě v období dospívání.....	20
2.7 Dospívající mladí lidé.....	20
2.8 Potřeby dítěte po rozvodu.....	21
2.8.1 Potřeba životní jistoty	22
2.8.2 Potřeba otevřené budoucnosti.....	22
3 Porozvodová péče o děti.....	23
3.1 Kritéria o svěřeni dítěte do výchovy	24
3.2 Syndrom zavržení rodiče.....	24
3.2.1 Důsledky syndromu zavržení rodiče.....	24
4 Formy péče o dítě po rozvodu	26
4.1 Střídavá péče	26
4.2 Společná péče	27
4.3 Výlučná péče jednoho z rodičů	27
4.4 Rezignované rodičovství	28
4.5 Státní intervence do výkonu rodičovské odpovědnosti	28
4.6 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí	28

4.7	Cochemská praxe.....	29
4.7.1	Základní principy Cochemské praxe	29
4.7.2	Cochemská praxe v České republice	30
4.7.3	Cíl Cochemské praxe.....	30
5	Porozvodové konflikty	31
5.1	Definice konfliktu.....	31
5.2	Důvody porozvodových konfliktů mezi rodiči.....	31
5.3	Řešení konfliktů.....	32
5.3.1	Mediace	32
5.3.2	Psychologická podpora.....	32
5.3.3	Zlepšení komunikace mezi rodiči.....	32
PRAKTICKÁ ČÁST		33
6	Metodologie výzkumného šetření	34
6.1	Strategie výzkumného šetření.....	34
6.2	Výzkumný design.....	34
6.3	Použité metody	35
6.4	Cíl výzkumu a výzkumné otázky	35
6.5	Výzkumný vzorek	35
6.6	Realizace výzkumu.....	36
6.7	Etika výzkumu.....	36
7	Případová studie	37
7.1	Příběh E.	37
7.2	Příběh N.....	40
7.3	Příběh D.....	42
7.4	Příběh J.	44
7.5	Příběh A.	47
7.6	Příběh S.	49
7.7	Příběh R.	51
8	Kvalitativní analýza dat	53
8.1	Proces rozvodu	53
8.2	Emocionální dopady rozvodu.....	55
8.3	Domácí násilí.....	56

8.4	Vztah s rodiči po rozvodu.....	57
8.5	Manipulace a konflikty.....	59
8.6	Podpora a zvládání situace.....	60
8.7	Důsledky rozvodu rodičů.....	62
8.8	Rady pro rodiče a děti.....	64
9	Interpretace dat.....	66
10	Diskuze.....	68
	ZÁVĚR.....	70
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	72
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	76
	SEZNAM PŘÍLOH.....	77
	PŘÍLOHY.....	78
	Příloha A – Ukázkový přepis rozhovoru s informantem J.....	78
	Příloha B – Seznam otázek do rozhovorů.....	84

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

ÚVOD

Práce nese název Porozvodová péče a vzpomínky dnes již dospělých jedinců na rozvod jejich rodičů. Jak už název napovídá, práce je zaměřena na dospělé jedince, kteří si v průběhu dětství prošli rozvodem rodičů.

Toto téma bylo zvoleno, protože rozvod je velmi aktuální téma. Ovlivňuje nejen děti v průběhu jejich dospívání, ale také si jedinci mohou nést jisté následky do budoucna čili do dospělosti daného jedince, což bude tématem výzkumu práce. Otázkou je, jakým způsobem a případně jak moc rozvod člověka ovlivní. Zda změní svůj pohled na rodinu, dokáže situaci adekvátně přijmout a následně si v budoucnu vytvářet fungující vztahy.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá rozvodem, který doplňují nejaktuálnější statistické údaje o rozvodovosti v České republice. Dále následky rozvodu pro dítě a vliv na jeho emoce. Text se věnuje tomu, jak moc rozvod ovlivní dítě a jaké na něj rozvod může mít dopady. Abychom mohli být dítěti oporou, nesmíme opomenout také jeho potřeby, které má každý jedinec zcela odlišné, ale pro každého jsou nezbytné. Nadále se teoretická část zabývá porozvodovou péčí, která je důležitá, protože poskytuje podporu nejen dětem, ale i rodičům, která jim pomáhá se vyrovnat s nelehkou životní situací. S porozvodovou péčí souvisí také forma péče o děti, která je v této práci zahrnuta a zároveň popisuje jednotlivé rozdíly mezi jednotlivými formami. Poslední kapitola v teoretické části se týká porozvodových konfliktů, kterým se většina lidí po rozvodu nevyhne. Uvádí, jaké jsou nejčastější důvody porozvodových konfliktů a také jejich řešení. Cílem teoretické části je si zmapovat problematiku rozvodu a s ním spojenou i porozvodovou péčí.

Praktická část zahrnuje samotný výzkum. K realizaci výzkumu je důležité, jak budeme samotný výzkum tvořit. Proto je zde popsána metodologie výzkumu, výzkumný design, použité metody, a hlavně sdělen cíl výzkumu a s ním vedlejší výzkumné otázky. Výsledkem výzkumu jsou případové studie založené na příbězích, které slouží k hlubšímu nahlédnutí do problematiky rozvodu rodičů z pohledu jedinců, kteří tímto procesem prošli v dětství. Také je základem pro vyhodnocení hlavních a vedlejších otázek, které byly pro výzkum vytvořeny.

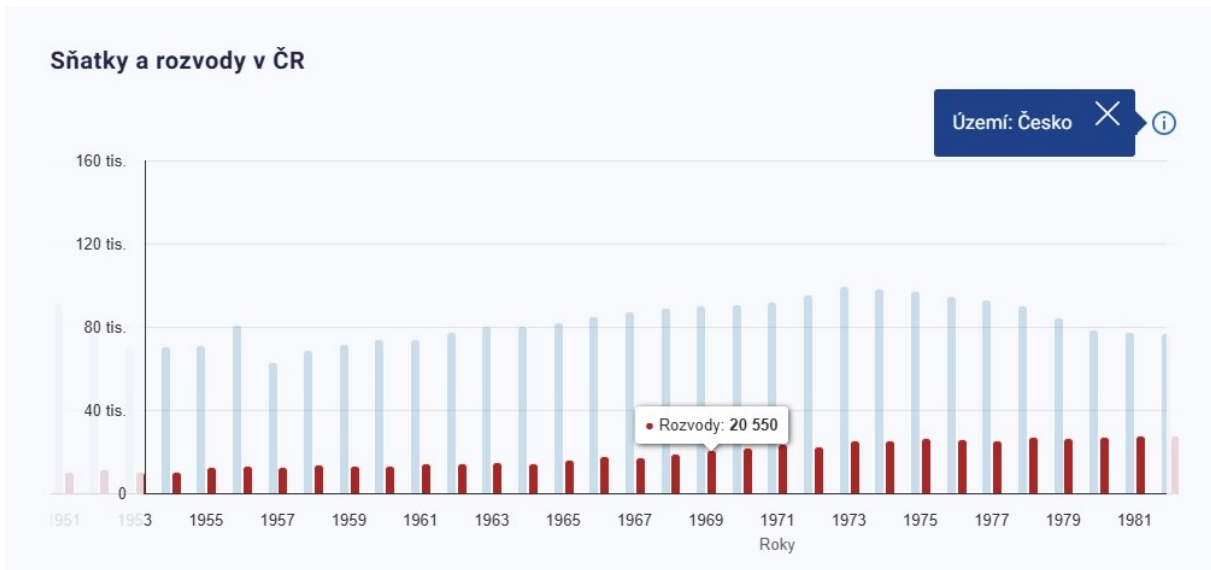
TEORETICKÁ ČÁST

1 Rozvod

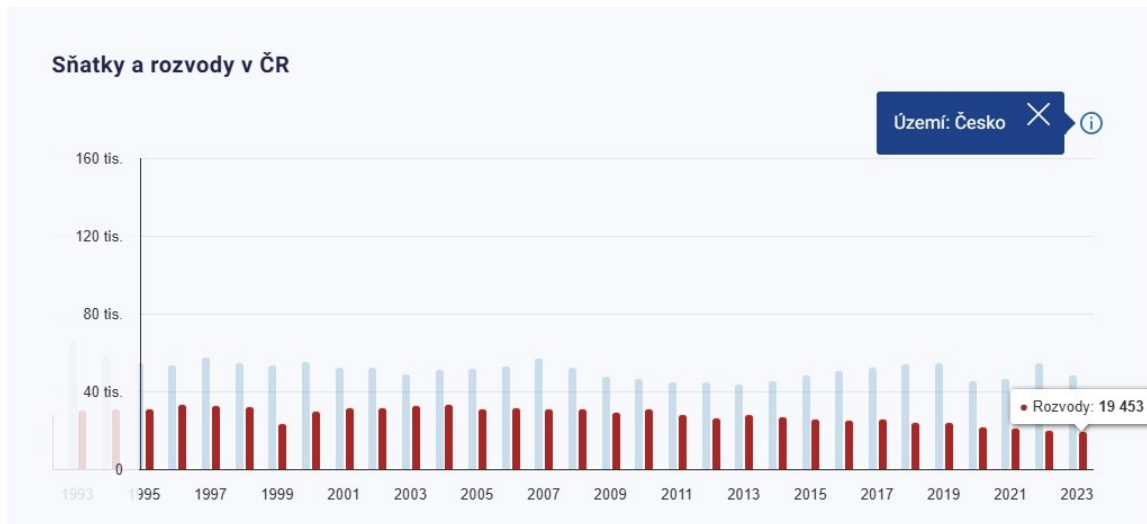
Rozvod je fenomén, který mění úplnou strukturu rodiny a zasahuje do života všech zúčastněných členů, zejména dětí, a to v jakémkoli věku. Dochází k zásadním změnám v rodině, jako jsou změny ve způsobu péče o dítě nebo v horších případech může dojít také ke ztrátě kontaktu s jedním z rodičů. Samotný rozvod nepovažují za těžké období pouze rodiče, ale psychicky může poznamenat hlavně jejich potomky. V této kapitole si rozebereme rozvod a také jeho příčiny.

„Jen polovina manželství nekončí rozvodem“ (Dudová, 2007, s.15). Rozvod je u nás v České republice velice častým jevem, tudíž se drží na celkem vysoké úrovni. Toto velmi těžké období může účastníky poznamenat po zbytek jejich života (Matějček, Dytrych, 2002, s.39). Rozvod může způsobit různé důsledky, ať už v oblasti finanční nebo emocionální, které ovlivňují naše každodenní životy (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.9). Plaňava uvádí: *„když už jsme společné žití nezvládli jako manželé, neznamená to, že budeme selhávat jako rodiče, ačkoli musíme plnit rodičovské poslání jinak a v jiných podmínkách.“* (Plaňava, 1986, s.28).

Ze statistik z roku 2019 Českých statistických údajů vyplývá, že každoročně se rozvod dotkne více, než 20 000 dětí, jež nedosáhly plnoletosti (Dudová, 2007, s.11). Z nejnovějších statistik, které se týkají rozvodů u nás v České republice se k roku 2023 evidovalo 19 453 rozvodů manželství. I přesto, že je u nás rozvodovost poměrně častá, od roku 1969 je toto číslo v počtu rozvodovosti nejnižší. (ČSÚ) Přibližně v 90 % případů bývá dítě svěřeno do rukou matky.

Obrázek 1: Sňatky a rozvody v ČR (1955-1981)

Obrázek 2: Sňatky a rozvody v ČR (1997-2023)

1.1 Rozvod jako historický fenomén

Partnerství s sebou v jakékoli době neslo riziko rozpadu. Fučík (2013, s. 25) ve své publikaci uvádí: „*historická období se liší v tom, jakým způsobem, do jaké míry a s jakými překážkami či náklady umožňovala tyto situace řešit.*“ V dnešní době se u nás v České republice objevuje zprvu forma obvinění, kdy má jeden z manželů odpovědnost za rozvrat manželství. Teprve až ve 20. století je možnost rozvodu po vzájemné dohodě. Dítě má právo na styk s oběma biologickými rodiči, kteří mají za povinnost poskytovat dítěti výživné (Fučík, 2013, s.27). Zánik manželství je upravován právními zákony, a to mezi dvěma póly. Na jedné straně stojí zákoníky, jež považují uzavřené manželství za nezrušitelné („dokud nás smrt nerozdělí“), druhá strana pak ukazuje právními úpravami, které manželství považují za soukromé a vyžadují jen registraci k jeho zániku. Mezi těmito dvěma póly se nachází celá řada legislativ, které považují manželství za zrušené za určitých podmínek. O zrušení pak rozhoduje soud, jenž zodpovídá za zrušení manželství (Možný, 1999, s. 175).

1.2 Příčiny rozvodovosti

Samotných příčin, které vedou k rozpadu manželství může být několik. Důvody bývají často složité a pro ostatní osoby, jež se rozvodu neúčastní i mnohdy nepochopitelné. Zahrnují jak individuální, tak i společné faktory, které se týkají obou jedinců. Rozvod do budoucna neovlivní pouze samotné rodiče, ale hlavně jejich potomky.

Matoušek ve své publikaci uvádí: „*funkční rodina je společenství více lidí, kteří se umějí omezovat ve svých osobních potřebách a upřednostňovat potřeby jiných členů rodiny*“ (Matoušek, 2015, s. 19). První příčinu, kterou ve své bakalářské práci zmíním je citové uspokojení. V partnerském vztahu je velmi důležité, a právě neuspokojení této potřeby, může vést k rozpadu manželství (Smith, 2004, s.16). Volba partnera vyžaduje určité dovednosti a schopnosti, které jedinec vyžaduje po své budoucí polovičce. Někteří jedinci tyto schopnosti postrádají nebo mají na tak nízké úrovni, což může vést k tomu, že se buď vůbec v partnerském vztahu neudrží, nebo se jeho vztahy velmi rychle rozpadnou. (Matoušek, 2015, s.20).

Další příčinou, která může hrát roli v rozpadu manželství je změna chování daného jedince a určitá změna životních postojů. V příkladu, kdy dosavadní partner začal být nepřijatelný v určitých oblastech života, například alkoholik či násilník. Nadále mohou zmínit atraktivitu. Mnohdy se stává, že rozpad zaviní třetí osoba, která nám začne připadat atraktivní.

V poslední řadě je to odchod partnera, který vnímáme jako „menší zlo“ než budoucnost v manželství s ním (Matoušek, 2015, s.21). Za rozpad manželství může také například socioekonomické postavení partnerů či dosažené vzdělání. Velmi často je větší riziko rozpadu u mužů, jenž mají základní vzdělání. Nadále se může jednat o obecné věci jako neshody partnerů, nevěra, nezáměr jednoho z rodičů o rodinu či rozdílnost povah (Vohlídalová, 2010, s.49).

1.3 Rozvod a s ním uzavření předmanželské smlouvy

Toto téma jsem se rozhodla do své práce zahrnout, protože samotné uzavření manželské smlouvy může velmi zásadním způsobem ovlivnit průběh majetkového vypořádání po rozvodu a předejít konfliktům v průběhu manželství nebo při jeho zániku. V této kapitole se můžeme dočíst detailněji k čemu předmanželská smlouva slouží, kdo ji může vyhotovit a kdo předmanželskou smlouvu uzavírá.

Smlouva slouží k tomu, aby si budoucí manželé upravili svá práva a povinnosti dle § 722 občanského zákoníku. Po upravení práv a povinností, kdy je vše sepsáno, notář vyhotoví verzi, a jedinou povolenou formou je notářský zápis (Kovářová, 2020, s.30). Samotná smlouva může být sepsána jedině notářem. Pokud by nastalo to, že by si ji snoubenci napsali sami, byla by naprosto neplatná (Králičková, 2000, s.22).

Předmanželská smlouva se vztahuje na vymezená práva a povinnosti manželů po dobu, kdy jsou dva manželé. Toto se však nevztahuje na dobu po rozvodu či úmrtí jednoho z jedinců. Za těchto okolností smlouva zaniká. V průběhu se smlouva může měnit na základě rozšiřování majetku či naopak (Králičková, 2000, s.22-23).

Smlouva není předpokladem ke šťastnému manželství. Smlouvu není povinné vytvořit, avšak pokud jeden z partnerů podniká, její vytvoření se doporučuje. Dle zákona uzavřením manželství dojde ke společnému jmění (Králičková, 2000, s.18). Za těchto okolností může jeden z tohoto obtížného období vyjít lépe, a naopak druhý může přijít o část svého majetku. Toto neplatí v případě, pokud je žena na rodičovské dovolené a je finančně závislá na svém partnerovi. Když se v tomto období rozpadne manželství, žena odchází bez jakéhokoli finančního vyrovnání (Kovářová, 2020, s.31).

1.3.1 Kdo může uzavřít předmanželskou smlouvu?

Snoubenci (muž a žena) mají práva na uzavření předmanželské smlouvy, pokud se chystají vstoupit do manželství. Jsou zde podmínky, aby mohlo být snoubencům vyhověno. Samozřejmostí je plnoletost obou jedinců a nadále musí být způsobilý k provádění právních úkonů (Králičková, 2000, s.18).

2 Následky rozvodu pro dítě a vliv jeho emoce

Následky, které si může dítě odvést z rozvodu rodičů jsou různé. Proto zde vypisujeme jednotlivá věková období a zmiňujeme také emoce, které jsou v jednotlivých věkových období odlišné a je důležité, aby je rodiče neignorovali, protože v kontextu rozvodu se emoce stávají ještě výraznějšími.

Dopady po rozvodu z pohledu dítěte jsou velice rozmanité. Je důležité vzít v úvahu to, že rozvod znamená pro dítě ztrátu dlouhodobé životní stability a jistoty, kterou mělo před rozvodem (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.17). První projev se může vyskytnout ve školním prostředí, kdy dochází ke zhoršení prospěchu dítěte, v důsledku stresu, kdy se v dítěti může objevovat napětí a úzkost, což může ovlivnit jeho celkový psychický stav (Matějček, Dytrych, 2002, s.43). Běžnou reakcí dětí na rozvod rodičů je smutek, samo vyčítání, že za rozvod můžou oni, poruchy spánku či odmítání poslušnosti (Matoušek, 2015, s.26). Většina dětí může také začít užívat alkohol či různé návykové látky, kvůli výčítkám či odreagování se. Je však důležité zmínit, že individuální odolnost dítěte a způsob, jakým rodiče rozvod řeší, a jak se dítěti věnují, mohou výrazně ovlivnit samotné reakce dětí (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.79-80).

Rodiče dostávají dítě do obtížných životních situací, kdy si samotné dítě pletou s lanem, o které mají potřebu se přetahovat. Snaží se dítě dostat na svoji stranu, dítě schovávat či v horších případech unášet. Nadále může nastat i přetahování ze stránky psychické. Dochází k podplácení jedince, vydírání či trestání (Plaňava,1986).

V následujících částech bakalářské práce si rozebereme následky a s nimi i spojené emoce v jednotlivých etapách života dítěte.

2.1 Prenatální období

Už v prenatálním stádiu vývoje se začínají formovat emoce, a během prvního roku života hraje vývoj primárních emocí a schopnost jejich regulace klíčovou roli v utváření psychiky. Tato fáze je zvláště významná pro budoucí sociální chování. (Poláčková, Šolcová, 2018, cit. dle Calkins, 1994, Ackerman, Izard, 1995, Fox, Calkinks, 2003, s.130). Pro jeho zdravý vývoj je toto období pro dítě velmi důležité. Pokud dojde k porušení vazbě mezi dítětem a matkou, pro dítě to může v budoucnu znamenat, že bude mít pocit nedůvěry k ostatním lidem (Kulíšek, 2000, s.415). V prenatálním období může ze stresu u matky dojít k předčasnému porodu, se kterým by poté mohl souviset opožděný vývoj dítěte. (Novák, Průchová, 2007, s.53).

2.2 Nejmenší děti 0–1 rok

Mnozí rodiče tvrdí, že děti v tomto věku nejsou plně schopny porozumět situaci, proč nevidají oba rodiče, ale právě v těchto raných letech je kontakt s oběma rodiči klíčový pro zdravý vývoj dítěte. Je běžné, že děti v nejmladším věku vnímají napětí a různé emoce skrze svou matku. Emoce, které matka prožívá se pak odráží na chování dítěte, kdy dokáže projevovat spokojenost, či naopak. Po rozvodu je obvykle dítě svěřeno do péče matky, protože je tím klíčovým pečovatelem (Mikulková a kol., 2021, s.132). Dítě v tomto věku potřebuje cítit pocit bezpečí a jistoty, která je pro něj zásadní. I když je dítě v tomto období malé, tak i přesto dokáže velmi dobře vnímat a již v 7-8. měsíci života dokáže rozpoznat emoce rodičů. Pokud se rodiče smějí, jedinec je dokáže napodobit. Pokud z rodičů potomek cítí negativní emoce může reagovat pláčem (Smith, 2004 s. 41). Právě z tohoto důvodu je v tomto období pro dítě klíčová matka, jak jsem již zmiňovala. V tomto období, hlavně rozvodovém, může být matka velice fixovaná na dítě a může odmítat stýkání potomka s otcem. Většinou je v této fázi otec zavrhován (Špaňhelová, 2010, s.85). Mikulková ve své publikaci uvádí: „*toto období je pro dítě formováním jeho základní důvěry v sebe, v druhé a řád světa.*“ (Mikulková,2021, s. 132).

2.3 Děti 1-3 roky

Dítě v tomto věku dokáže porozumět základním souvislostem, vnímat slova i jejich význam a je závislé na své rodině a potřebuje jejich přítomnost. Absence kontaktu totiž bývá pro dítě velice stresující. Dítě má potřebu usínat na místech, kde to zná a má pravidelné denní rituály spojené s různými činnostmi. V tomto věku si dítě zvyká na přespání u druhého rodiče, se kterým je méně v kontaktu a začíná se pomalu prodlužovat rozsah péče až po celodenní styk.

V tomto případě je nutné umožnit dítěti kontakt s druhým rodičem (Mikulková a kol., 2021, s.132). V tomto věku jedinci špatně vnímají změny, a proto reagují na různé situace citlivě. Dokážou se emočně napojit na své rodiče a dle jejich emočního rozpoložení reagovat (Novák, Průchová, 2005, s.54). Rodinu batole vnímá jako prostředí, kde se cítí bezpečně (Špaňhelová, 2010, s.87).

2.4 Děti 3–6 let

V průběhu tohoto životního období dochází k začátku návštěv v mateřské škole, což zahrnuje odloučení od své pečující osoby (Mikulková a kol., 2021, s.133). Mateřská škola má zde mimořádný výchovný význam (Matějček, Dytrych, 2002, s. 32). Dítě si v tomto věku vymýšlí své příběhy a je obklopeno svou fantazií. Pro jedince je prioritou získání pozornosti od dospělých, kterou si vyžaduje. V rodičovství po rozvodu je běžné, že rodiče často zažívají pocit ohrožení, když jejich dítě sdílí informace z domácnosti druhého rodiče. Jedinec, už si dokáže říct, co mu vadí, a často tak vznikají konflikty mezi rodiči, díky sdělení potomka (Mikulková a kol., 2021, s.133-134). Pokud dítě nemá střídavou péči, tak potřebuje alespoň jednoho stabilního rodiče, jenž uspokojí jeho základní životní potřeby. Pokud dítěti základní potřeby nechybí, tak v tomto životním období bývá spokojené a příliš mu nevadí změny prostředí či podmínek péče (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.119). Jiní autoři to ale vidí jinak. Dle Teybera (2007, s.13) dítě v předškolním věku reaguje na rozvod rodičů převážně hněvem a pláčem. V tomto věku je také typicky vyžadována pozornost od dospělého, u kterých děti požadují útěchu. V noci může docházet k nočním můram a pomočování se. I přesto, že je pro jedince rozvodová situace v tomto období těžká, snaží se ji přijmout, a proto by mu rodiče měli dát dostatek prostoru ke zpracování a oporu, pokud ji dítě vyžaduje. Většinou jsou opatrovníci v kontaktu s učiteli ve školce, a i ti mnohdy mohou pomoci dítěti s jeho pocity a jejich správným zpracováním (Špaňhelová, 2010, s.91).

2.5 Mladší školní věk

Tento věk je pro děti nejhorší z hlediska rodinných nesouladů, krizí a případného rozvodu rodičů (Matějček, Dytrych, 2002, s. 33). Rozvod rodičů pro dítě je velice náročný. Jde o klíčové období, kdy je dítě stále závislé na péči rodičů. Z tohoto důvodu jedinec považuje své rodiče za nejlepší lidi na světě (Smith, 2004, s. 43-44). Rozvod může dítě velice zasáhnout. Obvykle si chce v jeho věku ověřovat informace u obou rodičů a testuje jejich pravdivost. Následky rozvodu mohou zahrnovat výchovné problémy či zhoršení školního prospěchu. O

rodinné situaci se jedinci ve společnosti moc nevyjadřují a mohou si vybíjet frustraci na slabších (Mikulková a kol., 2021, s.134).

Pokud rodiče najdou ochotu vzájemně akceptovat svou rodičovskou roli, dodržovat stanovená pravidla, a hlavně jsou schopni pečovat o dítě, je v této době možné využít všechny formy péče (společná, střídavá, svěřeni do péče jednoho z rodičů). V tomto období ke zvládnutí porozvodové situace je průběžný kontakt s druhým rodičem klíčový (Mikulková a kol, 2021, s.134). Aby se jedinec vyrovnal se skutečností, dokáže skrývat bolest a hněv za problémové chování, jako jsou krádeže a tím se snaží zmírnit svůj žal. Dokážou také zastrašovat okolí, odhánět blízké kolem sebe a chovat se výbušně. Mnohdy jedinci v mladším školním věku bývají vývojově opoždění (Smith, 2004, s.44).

2.6 Dítě v období dospívání

Samotné dospívání je životní etapou, kdy se jedinec postupně odtrhává od rodičů a začíná dávat přednost vlivu kamarádů. Přesto z hlediska základní existence zůstává dospívající stále závislý na podpoře rodičů. V tomto období je dítě emočně rozkolísané. Dospívající se často snaží skrývat své emoce a projevuje spíše lhostejnost než otevřenost (Mikulková a kol., 2021, s.134-135). V období dospívání je dítě také plné hněvu a vzteku a takto přesně reaguje na rozvod rodičů. Ve většině případech si dítě oblíbí jednoho z rodičů a druhého zavrhuje, většinou toho, kdo dal impuls k rozvodu. Obecně ale tíhne spíše dívka k matce a chlapec k otci (Teyber, 2007, s.14).

Dochází ke sporům mezi dítětem a rodičem. Často dochází k projevům rizikového chování s problematickými vztahy v rodině, případně jeho nezpracovaným rozvodem svých rodičů. Je vhodné, aby dítě bylo v kontaktu s oběma rodiči. V případě, že ke kontaktu s oběma rodiči nedochází, může se objevovat tendence unikat z domova za druhým rodičem (Mikulková a kol, 2021, s.135). Rodiče by měli se svým dítětem komunikovat a konkrétní situace mu vysvětlit. V tomto období má dítě již svůj názor a klade mnoho otázek, na které chce znát odpovědi (Špaňhelová, 2010, s.94-95).

2.7 Dospívající mladí lidé

V dospívání může rozvod rodičů negativně ovlivnit dítě a přispět k jeho předčasnému osamostatnění se. Negativní vliv se může také projevit prostřednictvím sebepoškozování, užívání návykových látek či začátku předčasného sexuálního života. Nadále může docházet

k záškoláctví. Jeho další oblibou může být únik z reálného světa do virtuálního, a to v závislosti na počítačových hrách (Mikulková a kol., 2021, s.135). Dle Tylera (2007) se dítě začne obávat o svou budoucnost a jak on sám zvládne v budoucnu roli rodiče. Rodiče se snaží udržovat dítěti na blízku, ale v tomto období bývají děti hodně nevděčné, takže jedinec rodiče odhání pryč. Většinou se jedinec snaží vyrovnat vrstevníkům, kteří mu dávají pocit jistoty a opory (Vágnerová, 2000, s.230). Děti v tomto období jsou velmi zranitelné. Dospívající mají v tomto případě stejné pocity jako děti a hroučí se, ale situaci o rozchodu rodičů dokážou více porozumět, protože se považují za dospělé (Smith, 2004, s. 45). Situaci sice dokážou lépe pochopit, ale zpočátku samotný rozvod mohou brát jako zradu a doma tráví, co nejméně času a odmítají o daných věcech komunikovat (Teyber,2007, s.15)

2.8 Potřeby dítěte po rozvodu

V dnešním světě, ve kterém se setkáváme s mnoha výzvami a změnami, je nutné porozumět a respektovat potřeby dětí v různých oblastech. Důležitý je osobní rozvoj dítěte a jeho vývoj. Se samotným rozvodem mohou přicházet jiné potřeby dítěte, které může vyžadovat. Samozřejmostí je uspokojení základních lidských potřeb, ale jsou nezbytné i jiné potřeby, které hrají velmi důležitou roli pro daného jedince. Tato životní událost může jedince poznamenat v různých oblastech, ať už v oblasti emocionální, sociální či psychické.

I přesto, že se rodiče většinou snaží, aby na dítě rozvod neměl vážný dopad, tak i přesto je toto období pro dítě velmi stresující. Většinou si musí vybrat ke kterému rodiči má větší náklonnost, ale dítě potřebuje k životu oba rodiče. Někdy dochází k situaci, že pokud se má dítě setkat s druhým rodičem, tak je mu kontakt naschvál odepřen a vtluká se mu do hlavy, že o něj druhý rodič nemá zájem. Starší jedinec má potřebu zjišťovat informace ohledně rozvodu a nemělo by mu být nic zatajováno. Mnohdy si dítě myslí, že je zodpovědné za rozvod, a proto je důležité, aby s dítětem rodiče komunikovali a ujistili ho, že ho mají rádi a že daná situace nezmění postoj rodičů k dítěti. Rodiče by měli zvládat komunikovat, aby se situace pro dítě nestala ještě horší (Náprstková,2016). Děti totiž potřebují, aby s nimi rodiče komunikovali a připravovali je na nadcházející změny (Teyber, 2007, s.70).

2.8.1 Potřeba životní jistoty

Nejlepším způsobem, kde tuto potřebu dítě může naplnit, je v oblasti citových a sociálních vztazích. V této kapitole již bylo zmíněno, že daný jedinec v období po rozvodu potřebuje ve svém životě pocit jistoty. Dosáhnutí uspokojení této potřeby je nezbytným předpokladem pro dosažení požadovaného vnitřního souladu osobnosti a zároveň je klíčové pro překonání různých životních obav, úzkostí a nejistot. Dítě projevuje schopnost zkoumat a aktivně hledat novinky do jeho života pouze tehdy, když je prostředí jeho života stabilní. V opačných případech dítě upadá zájem (Matoušek, 2003, s. 9-10).

2.8.2 Potřeba otevřené budoucnosti

Dítě v období dospívání přemýšlí nad tím, jak jeho budoucnost bude vypadat. Uspokojení této potřeby nám poskytuje schopnost prožívat čas od minulosti směrem k budoucnosti. Můžeme předvídat nebo směřovat k něčemu, čehož chceme dosáhnout (Mertin, 2021, s. 38).

3 Porozvodová péče o děti

Porozvodová péče vzniká v důsledku rozpadu manželství nebo partnerského vztahu. Dítě potřebuje oba rodiče a jejich aktivní přístup k němu. Proto by se způsob péče měl odvíjet tak, aby to pro dítě v budoucnu nemělo následky a neovlivňovala tato situace jeho celkový zdravý vývoj. V této kapitole si rozebereme porozvodovou péči, kritéria o svěření dítěte do výchovy, syndrom zavržení rodiče a jeho důsledky.

Tato fáze klade na rodiče a právní systém různé odpovědnosti a rozhodnutí, která po rozvodu nastanou. Jako první klíčovou právní úpravu, kterou ve své bakalářské práci zmínit je zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, který upravuje rodičovská práva a povinnosti dle (§855–865). Zákon stanoví, že rodič má vůči svému dítěti nejen práva, které musí splňovat, ale také povinnosti, které by jako správný rodič měl splňovat ku prospěchu dítěte v oblasti jeho výchovy a zajištění základních životních potřeb. Další zákon, který nesmím opomenout je zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. V tomto zákonu jsou napsány postupy, jakým způsobem soud rozhoduje o svěření dítěte do péče jednoho rodiče, střídavé péče nebo společné péče, které ve své práci rovněž zmiňuji. Soud se zaměřuje hlavně na to, aby dítě bylo umístěno správně a v jeho nejlepším zájmu. Nadále zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tento zákon svěřuje orgánům sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) odpovědnost za dohlížení na dodržování práv dítěte a za poskytování podpory při řešení sporů a nedorozumění mezi rodiči. V praxi je péče o dítě po rozvodu uspořádána v souladu s uvedenými právními předpisy, přičemž soudy a další instituce přihlíží na konkrétní požadavky rodiny (Hrušková, Králíčková, Westphalová, 2015, s. 913-914).

Po oddělení rodičů dítěte by každý z nich měl mít rovnost práv. Jedná se o shodné šance dítě vychovávat a poskytovat mu péči. České soudy již nesvěřují dítě pouze do rukou matky, ale v péči o dítě se rodiče střídají (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.25). Muži jsou většinou zvýhodněni ekonomicky, zatím co žena spíše je spíše zvýhodněna v tom, že ví, jak se o dítě nejlépe postarat (Dudová, 2008, s.50). Rodiče by se měli snažit, aby rozvod proběhl co nejpříjemněji a rychle, protože v dlouhodobých konfliktech mezi rodiči se může stát, že dítě bude potřebovat odbornou pomoc. Potomek také ocení, když je s ním komunikováno, protože mu to dodává jistotu, kterou do života potřebuje, a to v jakémkoli věku (Mikulková a kol., 2021, s.127).

3.1 Kritéria o svěření dítěte do výchovy

Rozhodnutí soudu, komu bude dítě přiděleno do péče závisí na více faktorech, ke kterým by měl soud přihlídnout. Jako první je to orientace dítěte a jeho zázemí. Nadále výchovné schopnosti nebo odpovědnost rodiče. Při rozhodování může být využitý také znalecký posudek ohledně citových vazeb (Dudová, 2007, s.73).

3.2 Syndrom zavržení rodiče

S tímto jevem se setkáváme nejen v naší společnosti. Poprvé syndromem zavržení rodiče zmínil v 80. letech 20.století americký psycholog R. A. Gardner. V praxi začal pozorovat to, že rodiče po rozvodu nabádají dítě k nenávisti vůči druhému rodiči. Gardner (1996, s.12) uvádí: „*proces, kdy dítěti je vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané*“. Častým omylem v našich představách je předpoklad, že období dětství je automaticky spojeno s láskou a radostí. Realitou ale je, že dítě může být rodičem zanedbáváno (Dušková a kol., 2007). Tento syndrom je důsledkem manipulace dítěte ze strany rodiče. Často více akceptovaný rodič do dítěte vkládá nepravdy o druhém rodiči, kterým dítě začne věřit a považovat je za pravdu (Novák, Průchová, 2005, s.78). Také se jedná se o poruchu, jež se vyskytuje v souvislosti se spory, o tom, komu bude dítě svěřeno do výchovné péče. V jednom kontextu si můžeme všimnout, jak daný rodič vytváří špatnou stránku druhého rodiče tím, že u dítěte začne daného rodiče ponižovat, zesměšňovat a snaží se, aby dítě vidělo rodiče v nejhorším světle. Pak je zde druhá strana, kdy nenávist dítěte k rodiči je oprávněná. To se jedná v případě, kdy opravdu dojde k zneužívání, či zanedbávání jedince. Důsledky této poruchy mohou být různé. Po zkušenostech, kterými si v důsledku zavržení rodičem může projít se vztah s rodičem těžko obnovuje. Rodiče by nám měli jít příkladem, jak se adekvátně chovat k ostatním lidem, s nimiž přijdeme do styku. Pokud si za vzor přijmeme člověka, který v životě páchá škodu a chová se neslušně, mohlo by se to v budoucnu projevit na našem chování, protože bychom toto chování mohli považovat za správné (Gardner, 2010, s.77). Mnoho otců uvádí, že se cítí být diskriminováni ve výchově svých dětí a uvádí, že za to mohou matky, které vystupují proti mužům a tímto jsou muži přesvědčení, že dochází k syndromu zavrženého rodiče ze strany matek (Lužný a kol., 2013, s.39).

3.2.1 Důsledky syndromu zavržení rodiče

Děti velmi často potlačují své pozitivní pocity vůči jednomu z rodičů na základě tlaku druhého rodiče. Následkem potlačování kladných pocitů a poslouchání negativních věcí od

druhého rodiče může dítě začít projevovat nenávisť vůči rodiči a tím mu způsobovat bolest. Jedinec na základě toho, že si myslí, že ho rodič nemá rád, zavrhl ho může mít pocit úzkosti, opožděný vývoj, nízké sebehodnocení, neuznává rodiče jako autoritu, a ve společnosti se může dítě velmi těžce adaptovat. Dítěti může být způsobena psychická újma tím, že se dítě soustředí pouze na negativní vzpomínky vůči rodiči a radostné vytlačuje (Gardner, 2010, s.82).

4 Formy péče o dítě po rozvodu

Po rozpadu manželství přichází otázka ohledně péče o dítě. Toto téma je velmi důležité, protože určuje nejen každodenní chod rodiny, který se s oddělením bývalých partnerů změní, ale může mít vliv i na budoucí vztah mezi rodičem a dítětem. Existuje několik forem, jak může být péče o děti určena, přičemž každá z nich je odlišná. Tyto způsoby, které se v práci zmiňují jsou odlišné, ale výsledek mají společný. Tím je zajištění harmonického prostředí pro dítě a zajištění jeho zdravého vývoje. I když by mnohdy chtěli rodiče vychovávat dítě na stejné úrovni, někdy to z hlediska finanční či materiální není možné.

4.1 Střídavá péče

V poválečném období se očekávalo, že bude otec po rozvodu respektovat přidělení dítěte do péče matky. Od poloviny 70.let se však tvzení, že je žena lepším opatrovníkem se začalo považovat za „sexistické“. Rozhodnutí, komu bude dítě přiděleno se mělo týkat primárně toho, jak se kdo dokáže o dítě postarat v nezávislosti na pohlaví. Začátkem 80. let u nás začíná vzrůstat popularita střídavé péče (Pavlát in Matoušek, 2015, s.32). Pojem střídavá péče vznikl pravděpodobně pod vlivem anglosaského práva, které bylo včleněno do české právní úpravy pod zákonem č. 91/1998 Sb. (Dudová, 2007, s.74). Tento zákon dnes již není aktuální a je neplatný.

Svěření dítěte do střídavé péče bylo v minulosti uvedeno v zákoně o rodině (Novák, Průchová, 2007, s.67). Nyní můžeme tento zákon nalézt v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Dle Nováka střídavá péče spočívá v tom, že dítě je po stanovenou dobu v péči jednoho rodiče, a následně v dalším časovém úseku přechází do péče druhého rodiče (Novák, 2013, s.15). Aby ke střídavé péči mohlo docházet, oba rodiče musí být výchovně způsobilí, musí být pro dítěte kvalitně zajištěny životní potřeby a oba rodiče musí o tento typ výchovy projevat zájem. (Dudová in Dudová, 2007, s.75). Podle výzkumu bylo dokázáno, že střídavá péče představuje menší zátěž a vede k větší spokojenosti obou rodičů (Matoušek, 2015, s.33). Na druhou stranu jsou i případy, kdy je střídavá péče pro oba rodiče náročná. Musí tomuto uspořádání přizpůsobit své životy, aby se dítě cítilo komfortně (Dudová, in Dudová 2007, s. 75). Časové rozmezí, kdy se rodiče mohou vídat se svým potomkem si mohou domluvit sami bez přítomnosti soudu a předejít tak nepříjemnostem a napětí (Matějček, Dytrych, 2002, s. 54). Ve věku před nástupem do školy je střídavá péče často považována za unikátní řešení, jež umožňuje plné zapojení obou rodičů a zajišťuje práva dítěte (Mikulková a

kol., 2021, s.134). Ve střídavé péči je důležitá komunikace mezi bývalými manželi (Matoušek, 2013, s.362). Pokud má střídavá péče co nejlépe fungovat, doporučuje se, aby dítě zachovalo jednu školu, do které bude jedinec docházet (Dudová in Dudová, 2007, s. 75).

4.2 Společná péče

Není časté, že by o tomto konceptu rozhodoval soud. Proto můžeme říct, že zde nejsou nastavená žádná pravidla, proto zde chybí soudní rozhodnutí. Vše závisí na domluvě rodičů, kdy musí mít rodiče nastavená striktní pravidla mezi sebou (Kovářová, 2020, s.145).

Jedná se o způsob, kdy spolu rodiče dokážou vycházet a oddělí tak partnerství od rodičovství. Společná péče je nejšetrnější formou porozvodové péče (Mikulková a kol, 2021., s.109).

Pokud dojde na společnou péči o dítě, tak se pro něj nic nemění a bude žít s oběma rodiči, jako doposud. Tato forma péče předpokládá, že dítě bude s oběma rodiči trávit stejně času. To se dá předpokládat, když rodiče žijí v jednom bytě či domě nebo v případě, kdy je dítě skoro zletilé a s rodiči nežije. Tento způsob péče je velmi náročný, protože rodiče si musí vycházet vstřícně ve spoustě věcech (Dudová in Dudová, 2007, s. 74). V minulosti byl soud ochoten přijmout tento koncept péče za předpokladu, že i po rozvodu rodičů sdíleli společnou domácnost s bývalým partnerem (Kovářová, 2020, s.145). Při společné péči platí to, že mají povinnost oba rodiče platit výživné (Höhne,2019, s.17).

4.3 Výlučná péče jednoho z rodičů

Ve výlučné péči je dítě svěřeno otci či matce. Může dojít k omezení, kdy v některých případech se styk s jedním z rodičů omezí nebo zakáže. Pokud se jedná o zákaz stýkání, tak ten může být stanovený soudem z důvodu například zanedbávání dítěte, který má závažné důvody (Novotný, 2014, s.520). Pokud se jedná pouze o omezení, tak v tomto konceptu se rodiče mohou rozhodnout, kdy chce otec nebo matka dítě vídat. Pokud nastanou rozpory mezi rodiči a nedomluví se, soud může zasáhnout a sám určí čas i místo setkání. Pokud by daný rodič neměl vhodné zázemí, aby ho dítě navštěvovalo v jeho místě bydliště, soud určí místo i čas (Kausta, 2016). Rodiče mají vzájemnou povinnost sdílet mezi sebou potřebné informace, což znamená, že by měli i po rozvodu či rozchodu udržovat určitý stupeň komunikace. Rodič, který má dítě ve své výlučné péči, by měl dodržovat především tři základní povinnosti: zajistit, aby bylo dítě vhodně připraveno na kontakt s druhým rodičem, umožnit tomuto rodiči uskutečnit plánovaný styk a aktivně s ním spolupracovat v zájmu dítěte (Šínová, Wesphalová, Králíčková,2016, s.43). Při výlučné péči má povinnost platit výživné jeden rodič (Höhne,2019, s.17).

4.4 Rezignované rodičovství

Najdou se i případy, kdy se rodiče chtějí jednoduše zbavit povinnosti, kterou musí plnit, takzvaně rezignují od rodičovství. Povinností se myslí starat se o své potomky a být zodpovědným rodičem. V případě rezignovaného rodičovství dítě nekontaktují, ať už se jedná o kontakt osobní nebo alespoň telefonický. Rezignováním rodič ztratí povinnost platit na dítě výživné (Mikulková, 2021, s.108). Existují také ale možnosti, kdy je rodič zbaven rodičovské odpovědnosti na základě rozhodnutí soudu.

4.5 Státní intervence do výkonu rodičovské odpovědnosti

Pokud rodiče neplní povinnosti, které mají dle zákona vůči dítěti musí zasáhnout stát. K zásahu státu dochází například v případě rozvodu rodičů, kdy rodiče nejsou schopni zajistit nejlepší zájem dítěte. Například dochází ke konfliktům mezi rodiči a je narušena psychická pohoda dítěte, nebo například z důvodu zanedbávání, týrání a jiného ohrožování práv dítěte. (Holub, Nová, Hyklová, 2007, s.131).

Omezení rodičovské zodpovědnosti lze vnímat jako opatření představující sankci za úmyslné porušování povinností rodičem. Při tomto rozhodování je soud povinen posoudit, zda zjištěné nedostatky rodiče dosahují takové závažnosti, že vyžadují přijetí jiných opatření. Pokud soud rozhodne o omezení rodičovské zodpovědnosti, musí přesně vymezit práva a povinnosti, na něž se omezení vztahuje. Pokud jsou určitá práva a povinnosti odebrána pouze jednomu z rodičů, přechází jejich výkon na druhého rodiče. Pokud dojde k zbavení odpovědnosti rodičů vůči dítěti, rodič již nemá vliv na jeho vyživovací povinnost (Holub, Nová, Hyklová, 2007, s. 135).

4.6 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně-právní ochranu dětí upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (OSPOD). Součástí tohoto orgánu je dohled nad řádnou výchovou dítěte a jeho žádoucí vývoj. Pokud rodič narušuje řádnou ochranu dítěte a narušuje tak jeho zdravý vývoj, orgán zasahuje (Novák, Průchová, 2005, s.86). OSPOD dle ustanovení § 1 ZSPO obsahuje rozsáhlý souhrn práv, které jsou zakotveny v různých právních předpisech, zejména rodinného, občanského, pracovního a trestního práva (Motejl, 2007, s.29).

Sociální pracovník zajišťuje, jaké jsou v rodině rizikové faktory, informace o aktuální situaci v rodině a volí různé možnosti a postupy, jak s rodinou pracovat (Knetlová,2017, s.146). V porozvodovém období se doporučuje aktivní komunikace mezi rodiči, aby dokázali správně

spolupracovat při výchově jejich společného potomka. Mnohdy se totiž stává, že je dítěti druhý rodič zavrhován a dochází k manipulaci. Rodič, jenž má potomka v péči, druhého rodiče před dítětem ponižuje a vštěpuje mu vůči němu odpor (Matoušek, 2005, s.65-66). Každé dítě má právo na péči a přítomnost obou rodičů, stejně jako rodiče mají právo podílet se na životě svého dítěte. Úlohou OSPOD je pomoci zajistit, aby toto právo dítěte bylo naplněno. OSPOD má nejen právo, ale také povinnost usilovat o nalezení takového řešení, které bude co nejvíce odpovídat nejlepším zájmům dítěte a zajistí jeho zdravý vývoj (Novotná in Nováčková, 2012, s. 50).

4.7 Cochemská praxe

Tento pojem si můžeme spojit v rámci sociálně-právní ochrany dětí, jež se vyskytuje u některých soudů či příslušných oddělení. Úkolem tohoto systému je minimalizovat konflikty mezi rodiči v rámci opatrovnického řízení nebo jim případně přecházet. Rodinné spory vznikají především v situacích, kdy rodiče nedisponují ochotou nebo schopností dosáhnout dohody ohledně péče o dítě. Tento spor mezi rodiči má nepříznivý vliv na dítě. Zatahují je do svých sporů a nejsou dítěti v životě oporou, kterou mají být (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.74). Konflikty brání v tom, aby rodiče plně zohlednili zájmy svého dítěte. Zapojení odborníků by mělo rodičům pomoci překonat tyto osobní rozpory a zaměřit se na situaci z pohledu potřeb jejich dítěte. Odborníci, kteří jsou zapojeni do Cochemské praxe jsou například psychologové, advokáti, soudci, sociální pracovníci a odborníci na ochranu práv dítěte (Rudolph, 2010, s.21). Do samotné Cochemské praxe musí být zapojeni také rodiče dítěte. I když je to mnohdy obtížné, jsou to právě rodiče, kteří musí mezi sebou obnovit určitý způsob komunikace. Důvodem je domluva o budoucím životě rozdělené rodiny a jejich potomka za pomoci odborníků (Rogalewiczová, Cibrusová, 2015, s.5).

4.7.1 Základní principy Cochemské praxe

Důraz je kladen na dítě, jeho potřeby a způsob, jakým prožívá konflikty mezi rodiči a jejich rozvod. Sociálně-právní ochrana dětí se zaměřuje také na důsledky dlouhotrvajících sporů a jak na ně dítě reaguje, protože samotné spory mohou být dlouhodobé. Rodiče obdrží informace o postupech, které by měli dodržovat a dozví se o možných formách péče o dítě, které již byly zmiňovány. Způsob, kterým schůze probíhá je pouze za přítomnosti obou rodičů, tudíž nemůže dojít ke zpochybňování výchovy druhého rodiče. V soudním procesu se setkají s příslušným sociálním pracovníkem a ve spolupráci s ním vytvářejí tzv. rodičovský plán, který podrobně

dokumentuje jejich dohodu ohledně péče o nezletilé dítě (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.75).

4.7.2 Cochemská praxe v České republice

Cochemská praxe vznikla v Německu a postupně si získává pozornost i v České republice. Díky aktivitám organizací, jako je Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a nezisková organizace Cochem.cz, byla v červnu 2016 zavedena na Okresním soudu v Novém Jičíně. Od roku 2017 začala interdisciplinární spolupráce podle tohoto modelu také na Okresním soudu v Mostě. Cochemský model je vnímán jako efektivní metoda ke zmírnění negativních důsledků konfliktů mezi rodiči na děti. Tento přístup získal značnou pozornost mezi odborníky v České republice, kteří dlouhodobě upozorňují na nedostatky v řešení rodičovských sporů. Zájem tento způsob řešení konfliktů vzbudil také u veřejnosti a je vnímán jako velmi účinný a úspěšný (Barvíková, 2016). V České republice také existuje kurz od Institutu pro meditaci a práce akreditovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV), kterého se mohou rodiče zúčastnit.

4.7.3 Cíl Cochemské praxe

Cochemská praxe představuje efektivní a účinný přístup k řešení konfliktů v opatrovnických sporech mezi rodiči s cílem co nejvíce omezit negativní dopady na děti. Tento postup podporuje vzájemnou komunikaci, spolupráci a dohodu mezi rodiči. Klade důraz na plné zachování rodičovské odpovědnosti obou stran a v případě neshod se obrací k odborníkům, aby pomohli překonat spory. Cílem systému Cochemské praxe je tedy eliminovat spory mezi rodiči a souboje týkající se o péči dítěte (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.76). Odlišný od jiných způsobů je právě ten, že jsou přítomni oba rodiče a předejde se tak komunikačním šumům a minimalizují se konflikty.

5 Porozvodové konflikty

Porozvodová péče o dítě, soudy a změna životního procesu jsou důvody k různým konfliktům mezi rodiči. V tomto citlivém období se otevírají otázky a způsoby týkající se péče o děti, které již byly zmíněny. Dále také spory o majetek a v některých případech konflikty, které se týkají interakce s bývalými partnery. Problém konfliktů může nastat také ve chvíli, kdy se rodina přizpůsobuje novým životním podmínkám jako například stěhování se či změna školy. Konflikty jsou často i prospěšné k tomu, aby bylo možné vytvořit prostředí, které nese s sebou jistotu a stabilitu pro všechny zúčastněné členy rodiny.

5.1 Definice konfliktu

Dle Křivohlavého je konflikt „*soubor dvou protichůdných sil*“ (Křivohlavý, 2008, s.29). Dle K. Lewina (1935, 1948, 1951) můžeme konflikt chápat jako oblast v psychickém prostoru jednotlivce, kde nepřetržitě působí psychologické síly s různým směrem a intenzitou (Frankovský, Kentoš in Výrost, Slaměník, 2008, s.303). Samotní lidé jsou klíčovými faktory konfliktů mezi lidmi (Plamínek, 2021).

5.2 Důvody porozvodových konfliktů mezi rodiči

I přesto, že manželství skončí, konflikty mezi rodiči mnohdy přetrvávají. Do samotných konfliktů jsou často zapojovány i děti, které jsou chováním rodičů poznamenány do budoucího života (Procházková in Boková, 2011, s.74). Jedním z nejčastějších důvodů konfliktů jsou konflikty ohledně dětí. Každý rodič má potřebu se vyjádřit nad tím, jak by jejich potomek měl být vychováván a často jeden z bývalých partnerů má na výchovu odlišný názor (Dudová, Hastrmanová, 2007, s.77). Dalším důvodem je péče o dítě a domluva nad tím, jaký typ péče bude pro rodiče a dítě nejvhodnější (Holá, 2013, s.105). Dítě by si přálo udržovat kontakt s oběma rodiči, protože k nim má určité citové pouto. Rodič by měl umožnit kontakt s druhým opatrovníkem. Kvůli nenávisti jednoho rodiče vůči druhému, může být potřebný kontakt dítěti odepírán (Zakouřilová, 2014, s.59). Úmyslný zákaz kontaktu by se mohl řešit soudně. Obecně se rodinné konflikty často řeší soudně, ale jsou i jiné způsoby. Mnohdy by v těchto případech pomohl terapeut, protože většina mezilidských konfliktů se nedají řešit soudním způsobem (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.15). Dítě potřebuje k životu oba rodiče a mnohdy neví, jak naložit se zákazem stýkání se od druhého opatrovníka. Jedinci tento zákaz může do budoucna přinést obtíže (Teyber, 2007, s. 146). Podle Reisse (2005, s.141) mohou konflikty

rodičů ovlivnit do budoucna sourozenecké vztahy, protože tvrdí, že existuje spojení mezi konflikty rodičů a konflikty sourozenců.

5.3 Řešení konfliktů

Tuto kapitolu jsem se rozhodla do své práce zakomponovat, protože je velmi nezbytné konflikty řešit a nenechat je gradovat. Samotné řešení konfliktů zahrnuje rozpoznávání příčin a jejich správné porozumění. V oblasti porozvodových konfliktů je tedy velmi důležitá komunikace, empatie a s tím souvisí například mediace, kterou zde zmiňuji.

5.3.1 Mediace

Prvním způsobem řešení rodičovských konfliktů je mediace. Mediaci vykonává odborník, který se snaží dojít ke spokojenosti na obou stranách rodičů (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.14). Výsledkem tohoto způsobu při řešení porozvodových konfliktů je dosáhnout například k dohodě o péči potomka, nebo zabývání se otázkou financí. Mediátor je klíčový, nestranný a napomáhá k plnému soustředění obou rodičů, a tím se snaží minimalizovat konflikty. Všichni, kdo absolvují mediaci mají prostor se volně vyjádřit (Westphalová a kol, 2021, s.261). Pozitivum také je, že je tato metoda velmi oblíbená z důvodu vysoké úspěšnosti, která sahá zhruba k 70 % (Kovářová, Mertin, Hermanová, 2022, s.15).

5.3.2 Psychologická podpora

Někdy nastane situace, že rodiče potřebují vyhledat odbornou pomoc, a tak využijí prostřednictvím psychologické podpory. Samotná pomoc může být prospěšná k lepšímu zvládnutí emocí, aby emoce po rozvodu negradovaly. Rodič může cítit pocit frustrace, hněvu či pocit viny, ale to je v této situaci naprosto běžné. Psycholog může být také nápomocný dítěti, aby se lépe dokázalo se situací vyrovnat (Westphalová a kol, 2021, s.260).

5.3.3 Zlepšení komunikace mezi rodiči

Samotným klíčem ke zlepšení porozvodových konfliktů, může být samotná komunikace. Bývalý partneři by k sobě měli být otevření, upřímní a vzájemně se respektovat. Na místo obviňování a ignorování se by rodiče měli hledat kompromisy a soustředit se na zájmy svého dítěte (Gordon, 2012, s.267-270).

PRAKTICKÁ ČÁST

Druhá část bakalářské práce se zaměřuje na samotný výzkum. Praktická část je zaměřena na kvalitativní výzkum, který má za cíl zmapovat zkušenosti a názory dospělých jedinců, jejichž rodiče se rozvedli v průběhu dětství informanta. Pro co nejautentičtější výsledky výzkumu bude využita forma kvalitativního výzkumu a s ním metoda polostrukturovaného rozhovoru. Tento typ rozhovoru poskytuje prostor pro detailní vyjádření osobních zkušeností a umožňuje hloubkové prozkoumání tématu. Pro co největší porozumění individuálním zkušenostem informantů s porozvodovou péčí bude použit výzkumný design ve formě případové studie, přičemž analýza dat proběhne pomocí kódování.

Cílem výzkumu je zjistit jak a zda vůbec ovlivnil rozvod rodičů dotazované, jaký dopad měl rozvod na jejich vztah ať už s rodiči, nebo vztahy jiného typu a jakým způsobem prožívali celkově rozvodovou situaci rodičů.

6 Metodologie výzkumného šetření

V této kapitole bude popsán základní přehled o vědeckém výzkumu, jeho metodologii, výzkumném designu a používaných metodách, které v práci budou využity. Nadále bude podrobněji popsán samotný cíl výzkumu a výzkumné otázky.

Pod pojmem výzkum si dle Hendla (2012, s. 28) můžeme představit, že se jedná o: „proces vytváření nových poznatků. Jedná se o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost, která je vedena snahou zodpovědět kladené výzkumné otázky a přispět k rozvoji daného oboru.“

6.1 Strategie výzkumného šetření

Pro tuto práci byl zvolen kvalitativní výzkum, protože umožňuje detailně prozkoumat danou problematiku a lépe zachytit pocity informantů, kteří poskytli rozhovor. Tento přístup je ideální pro hlubší pochopení individuálních zkušeností a subjektivních názorů, které jsou klíčové pro analýzu vlivu rozvodu rodičů na jedince.

6.2 Výzkumný design

Vzhledem k tématu práce byla jako výzkumný design zvolena případová studie. Případ, který je předmětem případové studie, je celistvý systém s jasně stanovenými hranicemi. Studium sociálních jevů se provádí vždy v jejich přirozeném prostředí a za co nejautentičtějších podmínek, v jakých jev skutečně nastává. Výzkumník musí vybrat jedince (nebo skupiny, instituce apod.), kteří nejen odpovídají jeho výzkumným cílům, ale zároveň projevují zájem a ochotu účastnit se celého šetření (Švaříček, Šeďová, 2007, s.97-98 a 103).

Součástí práce bude také kódování. Tato technika vychází z konceptu, který Glaser (1978) a Strauss (1987) označují jako „model konceptu a indikátoru“. Tento model tvoří dvě části, které odpovídají různým rovinám výzkumu (Švaříček, Šeďová, 2007, s.90). Dle těchto autorů (2007, s.90), kteří uvádějí: „indikátory jsou datové fragmenty (úryvky z výpovědí informantů, záznamy o chování pozorovaných aktérů atd.); koncepty jsou kódy nebo názvy přiřazované k jednotlivým indikátorům nebo jejich skupinám.“ Kódování je proces, který umožňuje získat z velkého množství dat proměnné, jež se stanou základem pro vývoj budoucí teorie (Švaříček, Šeďová, 2007, s.92).

6.3 Použité metody

Použitá metoda, která v tomto výzkumu bude hrát klíčovou roli bude polostrukturovaný rozhovor. Mišovič (2019, s. 80) uvádí: „*polostrukturovaný rozhovor obsahuje připravené otázky, důsledně a systematicky směřující k identifikaci výzkumných témat pomocí příštích detailních odpovědí.*“ Otázky k rozhovoru byly vytvořeny za pomoci teoretické části, která sloužila jako základ pro formulaci otázek. Cílem bylo propojit teoretické poznatky s praktickou částí výzkumu.

6.4 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem tohoto výzkumu je získat odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Jakým způsobem a zda vůbec ovlivnil rozvod rodičů informanta?*

Abychom na tuto otázku našli odpověď, je nezbytné stanovit si dílčí výzkumné otázky, které nám umožní hlouběji proniknout do problematiky rozvodu a jeho dopadů na jedince. Tyto otázky pomohou strukturovat výzkum, zaměřit se na klíčové aspekty a získat podrobnější informace, které by jinak mohly zůstat opomenuty.

- **VVO 1** – Jaké pocity a reakce jednotlivci prožívali po rozvodu rodičů?
- **VVO 2** – Jaký vliv měl rozvod rodičů na vztah informanta/informantky k jeho matce a otci?
- **VVO 3** – Jakým způsobem Vám rodiče při rozvodu pomohli/nepomohli se s rozvodem vyrovnat?

6.5 Výzkumný vzorek

Pro tento výzkum byla zvolena řada informantů, kteří museli splňovat určité podmínky, které byly nezbytné pro jeho realizaci. Informanti byli vybráni na základě rozvodu rodičů, který nastal v průběhu dětství informanta. Další podmínkou byl věk. Jedinci museli být již plnoletí, aby se mohli rozhodovat sami za sebe a k rozhovoru nepotřebovali souhlas od zákonného zástupce. Další požadavek se týkal opět věkové hranice. Aktéři byli požádáni o rozhovor za podmínky, že se rodiče rozvedli sice v průběhu jejich dětství, ale u věkové hranice 7 +. Důvodem je předpoklad, že nižší věk by mohl vést ke zkresleným vzpomínkám informantů nebo k neschopnosti vybavit si detaily samotného rozvodu.

Výzkumu se zúčastnilo 7 osob, které souhlasili se všemi podmínkami, se nimiž byly před rozhovorem i během něho obeznámeny.

6.6 Realizace výzkumu

Příprava výzkumu začala začátkem ledna 2025. Nejprve bylo potřeba vytvořit otázky do rozhovoru, které by na sebe navazovaly tak, aby dávaly smysl a držely se tématu. Poté bylo potřeba oslovit účastníky, které by souhlasily se zpracováním jejich zkušeností s rozvodem do samotného výzkumu. Nebylo to až tak snadné, přeci jen je to pro někoho poměrně psychicky náročné téma a pár jedinců účast odmítlo, hlavně ti staršího věku. Příprava, než se začaly tvořit samotné rozhovory a výběr vhodných informantů, kteří by souhlasili trvala zhruba necelý měsíc.

6.7 Etika výzkumu

Před zahájením rozhovorů byli účastníci obeznámeni o tom, že nahrávka bude sloužit k účelům bakalářské práce. Informantům bylo představeno téma práce a jeho hlavní cíl. V každé nahrávce můžeme slyšet souhlas jednotlivých informantů, že s nahráváním, a i s následným zpracováním souhlasí. Pro zachování úplné anonymity, budou místo jmen informantů použita pouze začáteční písmena z jejich jména. Účastníci také byli vyzváni, že pokud se během rozhovoru nebudou cítit komfortně, můžeme rozhovor pozastavit nebo úplně ukončit. Všechny rozhovory byly prováděny v přirozeném prostředí dotazovaného, tudíž doma nebo v místě, kde se cítí dobře, aby se cítil uvolněně a mohl otevřeně sdílet své zkušenosti a pocity. Poslední rozhovor byl nahrán koncem února 2025, a poté mohlo začít vyhodnocování získaných dat, včetně analýzy případových studií a celkového zpracování výzkumných výsledků.

7 Případová studie

Tento výzkum využívá přístup případové studie, avšak namísto jedné detailně rozpracované studie zahrnuje sedm individuálních příběhů různých informantů. Důvod k většímu počtu informantů bylo nabídnout širší pohled na tuto problematiku a popsat stručně jejich situaci a následně analyzovat, jak dotazovaní vnímali průběh rozvodu svých rodičů. Rozhovory tak poskytují vhled do jejich vzpomínek a emocí, které jsou spojené s touto náročnou životní situací. Příběhy byly sepisovány ručně a doslovně, bez jakéhokoliv programu. Jména uvedená v nahrávkách jsou z důvodu anonymity v jednotlivých výpovědích uváděna pouze počátečním písmenem ze jména dotazovaného.

Po dokončení každého rozhovoru bylo využito kódování. Při kódování byly identifikovány klíčové kategorie a témata, která se v rozhovorech opakovala, a to jak na úrovni konkrétních slov a frází, tak na úrovni širších konceptů a vzorců chování. Tento proces umožnil systematické třídění dat, což napomohlo k jejich podrobnější analýze a následnému vyvození závěrů.

7.1 Příběh E.

Slečně E. je 23 let a žije se svým přítelem. Nyní pracuje v základní a také mateřské škole jako školní asistentka. Se studiem by chtěla pokračovat a v budoucnu si dodělat dálkové studium v rámci předškolní a mimoškolní pedagogiky.

Slečna E. uvedla, že samotný rozvod rodičů nastal při nástupu na základní školu a to kolem 7 roku jejího života. *„Problémy byly cítit už dřív, ale vyloženě rozvod rodičů nastal při nástupu do první třídy, takže v sedmi letech“*. Na přesné oznámení o rozvodu si informantka nevzpomíná. Domnívá se, že o rozvodu ani netušila, ale uvědomovala si, že její otec začal doma trávit méně času. *„Byl hodně pryč“*. Informantka pobývala doma se svou matkou a babičkou. Sděluje: *„vzpomínám si až na samotný rozvod, kdy táta přijel s policií pro svoje osobní věci do domu, kde jsme všichni bydleli“*. Nikdo ji na rozvod nepřipravil. I přesto, že dotazovaná si na rozvod nevzpomíná, pamatuje si na již zmiňovaný den, kdy si její otec přijel s policií pro jeho osobní věci. *„Dívala jsem se s babičkou nahoře na pohádku a byly to přímo Tři oříšky pro Popelku, to si vzpomínám. Samozřejmě u mě převládal nějaký strach, smutek z toho, co se děje, proč táta odchází, proč nás opouští a jestli jsem to nezpůsobila já“*. Vyloženě se jednalo spíše o záporné pocity.

Během rozvodu komunikace mezi rodiči byla na nulovém bodě. Ze začátku nějakým způsobem ještě spolu E. rodiče dokázali komunikovat. „*Rodiče spolu dokázali komunikovat, ač ne v dobrým*“. Za pár let docházelo ke komunikaci skrze třetí osobu, a to právě skrz informantku. Což dle dotazované nebylo vůbec dobře a celkově hodnotí, že samotnou komunikaci mezi rodiči vnímala negativně. Dotazovaná uvádí, že neměla nikoho, komu by mohla sdělit své pocity ohledně dané situace. „*Ze začátku jsem si myslela, že s rodiči to půjde, že dokážou vnímat v 7 letech dítěte, že na to dítě není psychicky připravené, ale v pozdějším věku jsem zjistila, že ne*“. Po delší době se rozhodla začít svěřovat kamarádce. Skrze konflikty mezi rodiči byla péče o dítě stanovena soudem. Informantka uvádí: „*táta mě chtěl vídat co nejvíce, samozřejmě. Matka byla dost proti tomu. Soud nám udělil výlučnou péči matky, která teda byla časově zvolena, že táta mě měl jednou za 14 dní o víkendu*“. Zpočátku slečně E. způsob péče vyhovoval, byla ráda, že může vídat oba rodiče. Později se vše změnilo. „*V pozdějším věku jsem přecházela i kvůli domácímu násilí z matčiny strany do péče k otci, ale to bylo až v 15 letech*“. Neměla se s tím komu svěřit, a tak volala na tísňovou linku, když utekla od matky z domu. Měla ze své matky obrovský strach, a tak na střední škole po dobu jednoho roku navštěvovala školního psychologa. Na základní škole docházela také k psychologovi, ale to zhruba „jen“ půl roku. Po rozvodu se začal její vztah k rodičům výrazně měnit. S matkou k horšímu a s otcem k lepšímu. „*Matka mě mlátila, později jsem nedostávala ani najíst, nesměla jsem ven, nesměla jsem na víkendy jezdit k tátovi, vlastně jsem nesměla vůbec nic. Tím to vše začalo i skončilo. I teď v svých 23 letech nejsem s matkou skoro v žádném kontaktu, a s otcem mám velmi blízký vztah. Nastávaly světlé momenty, ať už přes babičku nebo mě, se mě matka snažila kontaktovat, ale řekla bych, že to bylo maximálně tak 2x za rok*“.

Vyskytly se i situace, kdy matka naváděla dotazovanou vůči otci. Bylo jí vyčítáno, že od otce přijela málo oblečená a že bude nemocná. Jako řešení matka uvedla, že k otci bude lepší nejezdit. „*Příjemný to určitě nebylo, jak už jsem říkala, dítě potřebuje k výchově oba rodiče a když spolu rodiče nedokážou vycházet, tak je to opravdu hodně špatné*“. Informantka se cítí být situací ohledně rozvodu rodičů velmi ovlivněna. Tím, že nedostávala dle ní takovou lásku v dětství, je velmi fixovaná na svého nynějšího přítele, se kterým tvoří pár již 5 let. Nadále by chtěla i děti v brzkém věku, opět informantka hovořila o nedostatku lásky v dětství. Oba rodiče jí také dost ponižovali. Z tohoto důvodu je ovlivněna tím, že si tolik v životě nevěří. Našla na této situaci i pozitivum. „*Na druhou stranu jsem si našla hrozně blízký vztah k přítelově rodině a myslím si, že i oni mě berou moc dobře. Stejně tak babička z matčiny strany. Řekla bych, že lepší vztah spolu v téhle době už nemůžeme mít*“.

Na závěr jako doporučení byla kladena otázka, jak by lépe mohli rodiče vyřešit samotný rozvod. Co se týče komunikace mezi rodiči, E. se domnívá, že by rodiče měli problémy řešit mezi sebou, a ne přes své děti. Děti by měly být chráněny před konflikty mezi rodiči, protože tyto problémy mohou mít pro dítě dlouhodobé negativní následky. Pro budoucí rodiče a děti informantka doporučuje, aby rodiče hledali způsoby, jak vychovávat dítě společně, i když už nejsou ve vztahu. Děti by měly mít možnost být obklopeny láskou od obou rodičů, a to i po rozvodu.

7.2 Příběh N.

Dotazovaná N. je 23letá studentka, která nyní studuje obor, který se týká ruského jazyka se zaměřením na pedagogiku. Do budoucna se chce studentka věnovat výuce ruského jazyka.

Informantky rodiče se rozváděli, když slečně N. bylo 9 let, tudíž byla ve 3.třídě na základní škole. Z počátku nebylo na rodičích poznat, že se chtějí nechat rozvést. Matka dotazované se snažila, aby rozvod na sobě nedala znát, aby to nemělo na slečnu N. a její sestru výrazný dopad. Postupem času si dotazovaná začala uvědomovat, že rozvod nastane. *„Potom, co táta začal dělat mamce naschvály, nadávat ji a ničit ji věci, tak už šlo do tuhého a uvědomovaly jsme si, že rozvod bude. Mamka nás na to připravovala“*. Nakonec o rozvodu začala otevřeně mluvit i matka, aby své potomky na rozvod připravila.

První pocit, který se u dotazované N. objevily byl strach. Sdětila, že se obávala, jak celá situace dopadne a že bude muset být u svého otce. *„Já osobně, i sestra jsme u něho být nechtěly, z důvodu toho, co prostě nám dělal. Převládal strach, a ještě bych chtěla doplnit, že vlastně byly i neurotické stavy. Ze začátku, když si nás bral, tak jsem často zvracela, anebo mi nebylo dobře. Potom to táta sváděl na mamku, že schválně jsme nemocný, nebo tak“*. Na základě těchto stavů, které slečna měla, se mohla svěřit matce, se kterou dané situace probírala, a její matka vyhledala i jiný způsob pomoci než jen od ní. *„Také jsem začala chodit k psychologovi, abych si promluvila i s někým jiným, kdo v tom není ovlivněný“*. Odbornou pomoc slečna navštěvovala zhruba půl roku. Po rozvodu byla zvolena výlučná péče, která byla stanovena soudem. Otce ale dotazovaná vídala. Měli u otce pobývat 1x za 14 dní, a to o víkend. Otec si sice N. a její sestru vyzvedával, ale informantku s její sestrou nechával otec u jeho rodičů a se svými dětmi netrávil žádný čas. *Já jsem zhruba 4x do hodiny volala mamce, že tam být nechci. Chudák ta z toho musela být na nervy, když mě takhle slyšela brečet“*. Tento způsob péče nebyl pro slečnu N. vyhovující. Znovu bylo zdůrazněno, že si je otec nebral a odcházel pryč.

Po samotném rozvodu cítila dotazovaná neskutečnou úlevu s tím, že už otec s nimi nebydlí a vyhnou se hádkám a křiku. *„Když už nějakým způsobem bylo vše vyřešené, tak přišla neskutečná úleva, jako že už tady s námi táta nebydlel, tak fakt úleva, že už na mamku nebude křičet, nebude nám ničit věci nebo nám dělat nějaké naschvály“*. Sice už otec s rodinou nebydlel, ale stále se s jeho dětmi vídal. Následovaly pocity úzkosti a nervozity, že u otce, respektive jeho rodičů bude muset informantka trávit celý víkend. Po nějaké době přestal otec projevovat o své dceři zájem a opět přišla úleva.

K samotnému vztahu k rodičům informantka vykazovala velmi blízký vztah k matce, zatím co k otci nikoli. Matka jí nebránila se s otcem vídat, ale ona zájem neměla. *„S otcem nám mamka vůbec nebránila být v kontaktu. Respektovala naše přání a názory. Kdybychom se s tátou chtěly vidět, tak samozřejmě nám nebránila. Protože samozřejmě je to náš táta, byl a bude a teď to rozhodnutí zaleží čistě na nás, ale já jsem to viděla tak, že nechci být s tátou. Nechci se s ním ani vidět, jelikož právě proto co jsme si s ním prožily, vlastně mamka nejvíc. Ale my jsme u toho byly přítomny, že jí vyhrožoval „ať jde pod kytky“ a takže s tátou jsem si řekla, že s tátou nechci kontakt“.* Za poslední dobu se jí otec snažil kontaktovat, ale ona nemá zájem z důvodu všech konfliktů, které se v její rodině odehrály. Uvádí, že je již pro ni otec cizí.

Dotazovaná i přes všechny konflikty mezi rodiči, nikdy nebyla naváděna vůči druhému opatrovníkovi. Matka je v ničem neomezovala. Samotné konflikty i rozvod ji dost ovlivnil do budoucna. Je opatrná ve svých vztazích a vzhledem k tomu, že měla praxi s dětmi, tak si všímá, když je něco s dětmi v nepořádku. *„Všímám si, jak to někdy v rodině probíhá. Nebo pokud víme, že někde taková situace nastala (rozvod) dokážu se vcítit do té situace s těmi dětmi. Dokážu si také s dotyčným promluvit, aby to nedržel v sobě“.* Po soudním rozhodnutí konflikty ustaly, s výjimkou sporů týkajících se informantky a její sestry, které nechtěly navštěvovat svého otce. *„Mamka se snažila konflikty ustát, nedělala nic, co by ještě více mohlo v něm evakuovat tu jeho agresivitu, dalo by se říct a snažila se to nějak přečkat“.* Po těchto zkušenostech i matka slečny N. začala navštěvovat odbornou pomoc.

N. doporučuje, že by se situace ohledně rozvodu měly řešit klidným způsobem, i když si uvědomuje, že občas může dojít k eskalaci. Uvádí, že samotné konflikty a vyhrožování má velký vliv na potomky rodičů obecně. Pokud je konflikt nevyhnutelný neměl by se řešit mezi dětmi. *„Když už by to bylo nevyhnutelný, tak alespoň ne před těma dětma, ale když je to v klidu a nejlepší je, když by se dala domluvit, no. Jako rozumní lidi. Přeci jenom měli se rádi, žili spolu nějaký ten život a najednou se k sobě chovají strašně“.* Jedincům, kteří si tímto složitým obdobím procházejí informantka doporučuje o dané problematice s někým hovořit. Nebát se o rozvodu promluvit, ať už se samotnými rodiči nebo s někým, kdo je dítěti blízko. Dále doporučuje vyhledat odbornou pomoc. Na závěr slečna N. sděluje, že pokud dítě nechce o svých pocitech mluvit, může alespoň své myšlenky vyjádřit na papír.

7.3 Příběh D.

Informant je muž D. Navštěvuje vysokou školu se zaměřením na informační technologie. Rodiče dotazovaného se rozvádějí, když D. byl v 1. třídě na základní škole, tudíž dle jeho slov mu bylo kolem 6-7 roku.

O rozvodu rodičů uvedl: *„neměl jsem o tom moc tušení, vzhledem k tomu, že jsem byl opravdu malý, nevyspělý kluk, takže jsem se to dozvěděl tak, že jednoho dne mi rodiče řekli, že už se nemají rádi a že se rozvádějí“*. V takto nízkém věku si neuvědomoval, co rozvod obnáší a bral to pouze tak, že spolu rodiče již nebudou sdílet domácnost. I přesto, že před samotným rozvodem u rodičů probíhaly konflikty, dotazovaný tvrdí, že se svou sestrou skoro nikdy nic neslyšeli. Rodiče si dávali pozor, aby interakci mezi nimi probíhala v tichosti. Pocity po rozvodu vzhledem k nízkému věku nepocíťoval. Za nějaký čas se dostavil smutek, protože se již rodiče neměli rádi, jak mu bylo sděleno. Vždycky si myslel, že rodiče spolu mají být napořád, ale dle slov tomu tak bohužel nebylo. O pocitech neměl možnost s nikým hovořit. Informant dodává: *„spíš můj táta to tak jako ignoroval a asi se snažil, abychom na to zapomněli, a mamka asi se snažila tak trošku, abychom z toho nebyli smutný, ale nemyslím si, že pro to dělali nějak extrémně moc“*.

Po rozvodu on i jeho sestra měli s rodiči střídavou péči, kdy trávili jeden týden u matky a druhý u otce, ale časem kvůli problémům s otcem došlo ke změně. Nejprve to dle slov informanta bylo „na nic“ z důvodu toho, že se oběma stýskalo po matce. Poté se péče zkrátila pouze na víkendy. *„Dělo se u otce spoustu věcí. Počínaje tím, že jsme měli hlad a přítelkyně mého táty, která teda nebyla nejlepší“*. Samotný rozvod a další věci D. nezvládal psychicky dobře. Zhruba kolem 10-12 roku začal navštěvovat odbornou pomoc psychologa. K psychologovi docházel zhruba 1 rok. Porozvodový vztah mezi ním a rodiči hodnotí tak, že se změnil. Dle jeho slov se domnívá, že nejde, aby se vztah nezměnil. Sděluje pouze vztah ke svému otci, ke kterému začal mít odpor. Cítil se být ovlivňovaný ze strany matky. *„Myslím si, že mě matka hodně tlačila k tomu, že vlastně když zjistila, že se mi k otci nechce tolik chodit, tak opravdu tlačila na pilu tolik, že vlastně postupem času jsem ho opravdu nenáviděl, vyloženě nechtěl jsem ho vidět“*. Aktuálně vztah k otci hodnotí jako kladný. Jelikož je D. již plnoletý může si sám rozhodovat, kdy chce otce vidět, i když to není pravidelně. *„Vzhledem k tomu, že už jsem plnoletý, tak je na mně, s kým budu trávit čas, takže teď už mám samozřejmě k otci lepší vztah, protože teď už jsem asi částečně jsem asi na to už zapomněl, bych řekl, takže se s otcem vidám, prostě jak chci“*.

U rodičů se vyskytly porozvodové konflikty, které již nebyly tak skryté, jako před rozvodem. Konflikty začaly skrže střídavou péčí. Dotazovanému a jeho sestře se nechtělo otce navštěvovat, ale uvědomovali si, že k otci musí. U otce se také odehrávaly konflikty s jeho aktuální přítelkyní a informanta matka pro své potomky musela jezdit. *„No a jednoho dne se vlastně hádali tak extrémně moc, že už jsme z toho byli se sestrou opravdu vydeptaní a opravdu jsme to nezvládali, tak jsme prostě zavolali mamce a ta pro nás přijela a vyloženě nás zachránila a odjeli jsme pryč. Což se samozřejmě tátovi nelíbilo, ale řekl bych, že to asi chápal vzhledem k tomu, jak to bylo no“.*

Celkovou situaci, která nastala v průběhu dětství se D. cítí být velmi ovlivněný, protože *„myslím si, že mě to dost ovlivnilo“.* *Vlastně jsem si uvědomil, že nechci, aby moje děti něco takového zažily, takže například při vybírání partnerky chci si být tím jistý, aby se prostě tadyto už nestalo, nikdy“.* Tudíž do dnešní přítomnosti má spoustu aspektů, které chce, aby jeho partnerka splňovala.

Pokud by měl dotazovaný sdělit, jak by z jeho pohledu měli rodiče lépe zvládnout rozvod, tak uvádí, že nejlepší rada je se vůbec nerozvádět, kterou doplnil smíchem. Moc dobře si ale uvědomuje, že někdy se to bez rozvodu neobejde. Naopak dětem by poradil, že pokud dojde k rozvodu rodičů je dle D. nejlepší na danou situaci nemyslet a soustředit se sám na sebe. Dodává: *„snažit se užít to dětství nejvíc, co to jde. I když už mají vlastně zničenou rodinu na celý život“.*

7.4 Příběh J.

Informant je muž, který se jmenuje J. Aktuálně mu je 21 let. Studuje tělesnou výchovu a historii se zaměřením na vzdělávání. Velmi rád sportuje a na závěr o sobě řekl, že je: „*takovej šťastnej usměvavej chlapík*“. Rodiče muže J. se rozváděli poměrně nedávno. Dotazovanému bylo již 15 let, tudíž je to pouze 6 let zpět.

O rozvodu rodičů nic netušil, tudíž to pro něj bylo velmi překvapivé. Popisuje, jak celá situace probíhala: „*takže ve výsledku, když jsem se jednoho dne ráno vzbudil a přišla do mého pokoje mamka se slzami, což je taková nestandardní situace, protože jsem ji nikdy jindy předtím brečet neviděl. A oznámila mi, že se rozvádějí tak to bylo poněkud překvapivý, protože by mě něco v životě nenapadlo*“. Po samotném oznámení, neměl informant žádné emoce, protože sdělil, že chce pokračovat ve spánku. Netušil, co se právě přesně odehrává. Po chvíli informant vykazoval zmatenost. Byl velmi zmatený, protože nerozuměl, co se stalo a co bylo špatně. „*Bonus k tomu bylo to, že mi vlastně mamka nebyla schopná říct jakýkoliv důvod, prostě jako mě postavila před hotovou věc a vlastně já jsem nevěděl jak na to ani reagovat*“. Byl tak zmatený, že nedokázal svoji matku utěšit, ani podpořit. Když se J. probudil do běžného dne, jeho otec byl doma a dělal, jako by se nic nestalo.

Komunikaci před rozvodem vnímal J. jako bezproblémovou. „*Já jsem měl to štěstí, že jsem nikdy v životě neviděl vlastně rodiče se hádat, neviděl jsem žádnou rozepři*“. Zřídka přišly pouze neshody, které se týkaly výměny názorů, ale to dotazovaný neshledával jako důvod rozvodu. Po rozvodu neměl J. možnost hovořit s nikým o svých pocitech. Nikdo s ním o rozvodu nechtěl mluvit. „*A vlastně takovej ten pokus od nějaké otázky ohledně toho, spíš byl jako tak neutrálně zodpovězený, že jakkoliv otázka nepřinesla vlastně žádnou odpověď, spíš jako více otázek*“. Jeho otec stále vypadal, jako by se nic nestalo a o situaci se nechtěl bavit. Matka vypadala, že se trápila více, ale přesto se od ní dotazovaný nikdy nedozvěděl odpovědi na otázky. Na důvod rozvodu, který po čase vyplynul ze situace si musel J. přijít sám. Informant nenavštěvoval po rozvodu rodičů žádnou odbornou pomoc. Dodal, že se necítil tak, že by potřeboval vyhledávat odbornou pomoc.

Jak již J. uváděl, mezi rodiči nebyly nikdy žádné výrazné konflikty, a proto se dokázali domluvit na péči o své potomky. Vzhledem k tomu, že byl informant ve věku 15 let, měl možnost se rozhodovat sám, kde chce trávit čas. Jeho sestra je o 6 let mladší, a tak se rodiče domluvili, že děti budou týden u matky a týden u otce. „*Realita byla opravdu taková, že jsme byli 50 na 50. Ani já ani sestra jsme nechtěli jako zanedbávat ani jednoho a přišlo nám fěr být*

s každým půlku času“. I přesto, že rodiče viděli stejný časový úsek, dotazovanému tento způsob nevyhovoval. Hlavně kvůli přejíždění. Otec totiž bydlel v jiném městě. Nadále zdůraznil, že kdyby rodiče byli stále spolu, přejíždění by se vůbec nemusela řešit.

Následovala otázka, zda se informantovi dostavily nějaké emoce po tom, co rozvod lépe zpracoval. Uvedl, že v tomto smyslu ne. Opět uvedl, že mu dlouho trvalo zpracovat, co se vůbec stalo, protože jak jsem již zmiňovala, neměl žádný důvod, proč se rodiče rozvedli. *„Z mého pohledu z ideálního manželství se najednou rozvádějí, bez jediného relevantního důvodu, tak jsem tomu vlastně nerozuměl“*. Vzhledem k jeho věku J. uvedl, že již dokázal porozumět mezilidským vztahům a interakci s lidmi. Tudíž rozhodnutí rodičů zcela akceptoval. *„Tak jsem si prostě řekl, že to jsou dva dospělí lidi, mají spolu nějaký problém, něco si udělali a je to jejich věc. Ale pro mě to jsou jako furt dva moji rodiče, který mě mají oba rádi a já je mám oba dva rád, takže jsem jim to nějak nezazlíval a normálně jsem to akceptoval bez nějakých zbytečných emocí“*. Nadále hovořil i o své sestře, jak samotný rozvod brala ona v 9 letech. Z důvodu toho, že je sestra nepnoletá a nemám souhlas od zákonného zástupce k používání informací tyto informace do své práce zahrnovat nebudu.

Samotný vztah J. k rodičům po rozvodu se z hlediska emocionálního vůbec nezměnil. Pociťoval změny v jiném směru. Na matku po oddělení s otcem zbyl obří barák a J. musel otce nahradit v plnění mužských prací, což jak sám uvedl, pro něj byla velká neznámá. Do té doby byl otec všechno schopný zastat. *„Ted' najednou na to mamka byla sama a byly věci na které prostě nestačila, musel jsem se o mnoho víc začít zapojovat“*. Otec si pořídil nové bydlení, tudíž i tam J. zastal pomoc. Uvedl, že se do té doby doma jen „flákal“ a dodává: *„ale můj jako emoční vztah vůči jednomu nebo druhému se vůbec nezměnil“*.

Nikdy nebyl dotazovaný vystavován tomu, že by mu byl zakazován druhý rodič. Jediné, k čemu došlo, tak že matka začala o otci šířit protivné řeči. Po rozvodu mezi rodiči zůstal velmi kladný vztah. Dokážou se mezi sebou bavit, a i se spolu zasmějí. Jezdí podporovat informanta na různé sportovní akce. *„Normálně si povídali celou dobu v pohodě, jako by se vlastně nerozvedli“*. J. tuto informaci dodal s úsměvem.

Dotazovaného rozvod určitým způsobem ovlivnil. *„I kdybych nechtěl, tak to určitě ovlivní, protože minimálně, jak jsem říkal to přejíždění, už samo o sobě komplikuje všechny ty věci a člověk si pak uvědomuje, jak je jakoby složitější žít na více místech“*. Vzhledem k tomu, že J. ještě studuje, o víkendech pracuje a jeho otec se přestěhoval ke Slovenským hranicím je velmi těžké najít společný čas, aby se společně mohli vidět. Uvědomuje si, že vídat se s rodiči

v tomto ohledu není až tak jednoduché protože „*v tomhle tom ohledu se jako opravdu cítím, že jako rozvod to dost výrazně zkomplikoval a já mám třeba klidně měsíc, kdy se nevidím s tátou, protože to prostě nejde, z časových důvodů*“.

Jak by dle informanta mohli rodiče lépe zvládnout samotný rozvod? Dle něj rozvod zvládli velice dobře. Uvedl, že rodičům záleží na něm i sestře, a proto měli benevolenci v tom se rozhodovat, kdy rodiče chtějí navštěvovat. „*Snažili se nám, co nejlépe vyjít vstříc, aby nám tím neovlivňovali život*“. I přesto, že informant vyzdvihl, jak to dle něj rodiče výborně zvládli, tak by uvítal větší informovanost o tom, co se stalo. Byl by rád, kdyby rodiče o rozvodu mluvili více otevřeně. „*A ne že vlastně já pak v průběhu let zjišťuji nebo odhaluji střípky nějaké pravdy, co se vlastně ve výsledku stalo, kterou evidentně dost dobře dokážou před námi tajit*“.

Dětem by informant poradil to, že je důležité si uvědomit, že nejsou příčinou rozvodu rodičů. Dle něj rozvod vzniká kvůli tomu, že si rodiče již nerozumí, případně vznikl nějaký problém, který nejde vyřešit a dítě za to nenese odpovědnost. Pokud dítě dle J. přijme to, že není příčinou rozvodu, dokáže se vypořádat s jakoukoli variantou toho, co nastane a bude k tomu dle jeho slov lépe přistupovat.

7.5 Příběh A.

Dotazovaná A. je žena, které je 27 let. Momentálně pracuje v nemocnici jako zdravotní sestra. Na rozvod rodičů si informantka velmi dobře vzpomíná. Probíhal totiž v období její puberty, když podala A. matka žádost o rozvod. Bylo jí 16 let.

Jelikož byla její matka, jak sama hovořila velmi sdílný člověk, o rozvodu tušila již nějakou dobu a byla na něj dle jejích slov „docela“ připravená. Než podala matka žádost o rozvod, rozhovory na toto téma probíhaly již v řádu několik let. Matka jednoho dne přišla a sdělila větu: *„dneska je hezky, dneska by to šlo“*. Po oznámení definitivního rozvodu rodičů A. přišla velická úleva. *„Mí rodiče, než se začali rozvádět, tak to bylo doma dost divoký. Hodně se hádali, hodně křičeli“*. Jelikož její sestra byla odjetá kvůli studiu v zahraničí všechny konflikty rodičů musela poslouchat sama. O rozvodu měla možnost hovořit s oběma rodiči i se svojí sestrou, když byla přítomna doma. Impulsem rodičů jí byla nabídnuta možnost odborné pomoci psychologa či terapeuta, odmítla. *„To jsem nechtěla, ale měla jsem možnost o tom hovořit s oběma rodiči, a hlavně s tou starší sestrou, která vlastně procházela tím samým.“* Rodiče dle jejích slov jí pomáhali tak, že *„no tak třeba terapie nakupováním. Občas jsme si s maminkou zašly. Braly nás také se ségrou nakupovat, na kafe a zkoušeli nám vytvořit tak jako umělý pocit celistvý rodiny“*.

Rodiče dotazované se nemohli shodnout o porozvodové péči. *„Zkoušeli se dohodnout, úplně to nešlo. Takže to vlastně došlo k soudu a na základě veškerých informací, co soud měl, tak byla soudem stanovena výlučná péče matky“*. Otce i přesto vídala pravidelně, zhruba 1x za týden nebo dva. K rozhodnutí mohla svými slovy přispět také dotazovaná. Soudem nařízená sociální pracovnice navštívila domov informantky a hodnotila celkovou životní situaci v rodině matky a dotazovala se, co A. preferuje, s kým chce žít a co by jí nejvíce vyhovovalo. Rozhodnutí soudu jí poměrně vyhovovalo protože *„byla jsem puberták v té době, takže pro mě bylo také důležité, abych měla spíš svůj prostor, svoje místo někde a měla svůj klid. Zase tolik času s rodiči jsem v té době také trávit úplně nechtěla“*. Vyhovovalo jí i to, že matka začala povolovat dříve zakazovaná pravidla ohledně chození ven. Mohla jsem najednou chodit ven kam jsem chtěla a kdy jsem chtěla. Potom, co se dotazované rozležel rozvod rodičů v hlavě, tak kromě úlevy přišel i stesk po rodinných dovolených či společně tráveném času. *„Stýskalo se mi po těch rodinných dovolených, výletech, protože najednou to bylo všechno prostě jinak. Buď to bylo jenom s maminkou nebo tatínkem“*.

Vztahy dotazované mezi ní a rodiči se měnily v průběhu let. V průběhu rozvodu nevycházela ani s jedním z rodičů. Spíše se ale přikláněla k otci, protože si byli velmi podobní. *„Ale postupem času rány se hojí, tak jsem si vlastně vytvořila lepší vztah i s maminkou i s tatínkem. Nakonec jsme začali víc komunikovat, mluvit a přestali se hádat, trošku se to uklidnilo“*. Nyní se ale baví s oběma rodiči a vychází s nimi. Čerstvě po rozvodu byla nucena si „vybrat stranu“ a bylo to na denním pořádku. Musela jsem si vybírat, na koho jsem straně. Ze strany rodičů cítila i lehkou manipulaci, kdy naschvál rodiče říkali o tom druhém negativní informace, aby si podvědomě o něm tvořila negativní obrázek. *„Asi tak milionkrát mě to donutilo přehodnotit pohled na oba rodiče“*. Tento postoj sváděla také na svůj pubertální věk, kdy byla ve věcech velmi nerozhodná.

Po rozvodu docházelo k porozvodovým konfliktům. Konflikty vygradovaly až tak, že se musely řešit v soudní síni. Také byla dotazovaná velmi dlouhou dobu tlumočnickem mezi oběma rodiči, nedokázali spolu být ani v jedné místnosti, natož spolu komunikovat. Tyto konflikty pro ni byly velmi psychicky náročné, vzhledem k jejímu věku, protože *„kdyby to bylo teď asi bych to taky vnímala jinak, ale v té době to bylo dost takové náročné na tu hlavu. Vlastně nedospělý jedinec a v tu chvíli dostane za úkol „tady budeš tlumočit“!*

Rozvod z pohledu A. by mohli rodiče zvládnou lépe tak, že by se měli rozvést dříve než v pubertálním věku, když o rozvodu matka přemýšlela již delší dobu. Dle dotazované si jedinec v nižším věku zvykne na tuto situaci lépe a snáze ji přijme. Dále řešit konflikty v klidu a nekřičet po sobě. Dát si pauzu, srovnat myšlenky a za nějakou dobu opět komunikovat.

Naopak dětem, které si tímto obdobím procházejí by sdělila: *„zatnout zuby a snažit se to přežít“*. Doporučuje také aktivity, které jedince zaměstnají, aby ho daná situace nepohltila. Na závěr doplnila, že každý jedinec je jiný a danou situaci prožívá jinak.

7.6 Příběh S.

Informant S. je 25 letý muž. Baví ho lézt po horách, lyžovat a má rád domácí zvířata. Po střední škole chtěl pokračovat na vysokou, ale studium ukončil a nyní pracuje jako konstruktér, kde se věnuje pasivní radiolokaci v letectví.

Dotazovaný se domnívá, že se jeho rodiče rozváděli zhruba kolem 10–12 věku S. života. Neuvědomoval si, co přesně rozvod rodičů obnáší, protože než došlo k samotnému rozvodu, rodiče již spolu nebydli a S. v tu dobu trávil čas převážně s matkou. *„A jako uvědomoval jsem si, že se asi přestávají mít rádi a ve škole jsme měli spoustu spolužáku, co měli rozvedené rodiče, tak mě to možná začalo jako trošku šrotovat a docházet“*. Jako dítě rád trávil čas s oběma rodiči, a tak se po oznámení rozvodu dostavily pocity samoty a strach z toho, co bude následovat. V době před rozvodem, jak již bylo zmiňováno S. rodiče spolu již nebydli, a tak komunikaci mezi rodiče probíhala pouze telefonicky. *„Rodiče se hádali, i když to bylo před tím rozvodem, protože v tom hrál trošku roli i alkohol“*. O rozvodu měl možnost hovořit s matkou, která mu v tu dobu byla oporou. V období po rozvodu se informantovi zhoršily známky ve škole a začal navštěvovat po dobu 3 měsíců školního psychologa, který zhoršení prospěchu přisoudil rozvodu rodičů.

Po rozvodu rodičů přišla pro informanta nejsilnější emoce, když *„matka mě dost očkovala proti otci, jako naváděla. Byl jsem malej, ovlivnitelnej, takže jsem si myslel, že za všechno může táta. Takže z ničeho nic se mi otočil svět s tím, že jsem ho neměl tak rád, jak jsem ho měl, když jsem byl malej. A právě jsem ho viděl párkrát to roka, a to tomu taky napomáhalo. Nechtěl jsem ho pak vídat a dnes už je to právě naopak. Dnes nevidám matku“*. Na základě tohoto navádění S. dostal panickou ataku kvůli otci, přitom ho jen matka jejími lži nutila otce nenávidět.

Porozvodová péče byla stanovena tak, že S. byl u matky, ale otce mohl vídat. Výlučná péče mu nevyhovovala, protože *„byl jsem zvyklej trávit čas s rodiči. Anebo samostatně jen s tátou, protože jsem s ním hodně jezdil na služební cesty po Evropě, jako malej. Potom, co se rodiče rozvedli, tak jak jsem zmínil, jsem trávil čas s matkou. A ta kvůli tomu právě spadla do alkoholu, takže jsem byl jako malej kluk na základní třídě svědky určitých věc.“* S. matka si začala schovávat alkohol a informant ho začal hledat a vylévat. Po škole se netěšil domu, protože se obával, co nastane. *„Dozvěděli se to i tehdejší máminy kamarádky, takže jsem občas u nich trávil i nějaký čas, když byla s prominutím úplně na šrot. Tak jsem já jsem nevěděl, co mám dělat. Nechtěl jsem jít proti mámě a volat na policii, tak jsem to řešil přes její kamarádky“*.

Na základě těchto situací, které se odehrály, byl informant ve 14 letech svěřen do pěstounské péče ke své tetě a strýci. Trávil u nich čas do své plnoletosti, kdy se mu poté nejvíce změnil vztah k rodičům „*Máma se šla léčit s alkoholem a jak se vrátila do normálního života, tak mě strýc s tetou s ní chtěli nějak spojit, takže jsem se k ní jako chvilku i nastěhoval, ale ona si mezitím nabrnkla jednoho chlapa, který mi úplně neseděl a navzájem jsme se neměli moc rádi*“. Dotazovanému pobyt u matky nevyhovoval a do maturity trávil čas u svých pěstounů. Na základě podložených informací, které se po S. plnoletosti odehrály, již informant matku nevidá a nemá zájem. S otcem se sblížil a nyní jsou v kontaktu, převážně po telefonu.

Rozvod dotazovaného ovlivnil z hlediska přítomnosti. Uvádí, že by dnes nejspíše nebyl tam, kde je teď. Nejspíše by se soustředil na humanitní obory, ale jelikož ho vychovával strýc, který byl spíše technický typ, tak na popud něj vystudoval technickou školu.

Na otázku, jak by mohli rodiče lépe zvládnout rozvod z pohledu dítěte S. uvedl, neřešit hádky před dítětem. Uvědomuje si, že ne vždy to jde, aby dítě hádky neslyšelo, ale „*měli by na to dítě víc myslet, aby tam nebyla žádná agresivita, nadávky, ponižování vůči sobě navzájem. Dítě to pak slyší a určitě ho to může ovlivnit do budoucna, protože to v sobě má, protože to v budoucnu může použít, když to řeknu ze svého pohledu na budoucí partnerku*“. Tento problém si uvědomuje a dává si ve svých vztazích obrovský pozor.

Jako dítěti mu nejvíce s vyrovnáním ohledně rozvodu rodičů pomáhali vrstevníci, se kterými trávil co nejvíce času, aby nemusel pobývat doma s matkou. Snažil se stále zaměstnávat hlavu. *Ne, že bych chtěl nabádat přímo k tomuhle, ale hodně mi pomohlo, že jsem ztrácel hlavu tím, že jsem hrál počítačové hry. Někdo mě může chytit za slovo, ale já to fakt myslím v dobrým. Naučil jsem se z videoher anglicky*“. Nadále najít si nějaký koníček, dělat nějaký sport, a hlavně myslet na svoji budoucnost.

7.7 Příběh R.

Informantem je muž, kterému je nyní 53 let a jmenuje se R. Pochází z Královehradeckého kraje a živý se jako řidič nákladního vozu. Rodiče se dotazovanému rozváděli v jeho 11 letech. Tušil již nějakou dobu, že by k rozvodu mohlo dojít, protože doma často probíhaly hádky. Uvádí, že důvodem byla samota matky, která trávila čas s informantem a jeho starší sestrou. Otec pracoval jako uhlíř a poté chodil často do hospody. Matka si postupem času našla přítele a poté R. trávil čas sám doma pouze se svou sestrou.

Se samotným oznámením rozvodu přišla také první reakce, a to *„jako já jsem to cítil tak, že jsem nevěděl, co se děje, protože najednou tam nebyli oba dva rodiče. Mamka, že se odstěhuje do Březhradu a tatka ten teda že bude s námi, ale zatím jsem furt nevěděl, co se bude dít dál. Než přišla sociálka“*. Sociální pracovnice přišla, když dotazovaný a jeho starší sestra byli sami doma a bylo jim sděleno, že budou v péči u otce a rozhodnutí nemohli nějak ovlivnit, oba brečeli. *„Žádná střídavá péče, nic“*. Největší šok byl, když si dotazovaný musel zvyknout na neúplnou rodinu, protože byl zvyklý, že velmi často jezdili s rodinou na výlety a dovolené. R. neměl možnost si s nikým o svých pocitech povídat. Dříve se tyto informace co nejvíce tajily, takže *„s rodiči se tak nějak vůbec nebavilo o tom, co se bude dít s námi, nic“*. Celou situaci neprobíral ani s kamarády, dříve se na rozvedené rodiny koukalo skrze prsty. Informant navštěvoval základní školu, která byla sportovní, a v ní hrál fotbal, se kterým kvůli rozvodu rodičů musel skončit. *„I když mi jako trenéři volali, ale já jsem tohle nechtěl nikde povídat, že se naši rozvádějí, takže jsem skončil s fotbalem. Potom jsem musel odejít z třídy do naší třídy, protože tamta byla čistě sportovní“*. Jediný, kdo R. po rozvodu rodičů dával oporu byl jeho strejda, ke kterému měl R. velmi blízký vztah.

Po rozvodu nastala situace, kdy se matka dotazovaného odstěhovala k příteli a R. babička to neunesla. Vydírala informanta, že pokud půjde s matkou, už ji nikdy nebude moc navštívit a vidět se také s již zmiňovaným strejdou. *„Takže to bylo malinko ovlivněný jo, ale na to sem teda zůstal i se sestrou starší v péči tatky. S matkou jsme se pak vůbec nevidali. Já jsem se tak v sobě zasekl, takže jsem k ní přestal jezdit“*. Na popud R. babičky tedy zůstal s otcem, aby mohl vidat strejdu. Po 3 letech se matka ozvala. Dotazovaného vztah k matce se po rozvodu nezměnil. I přesto k čemu došlo tak to přijal a začal matku navštěvovat a také u ní přespávat. S otcem byl vztah pozitivní. Nikdy nedošlo k situaci, že by rodiče R. naváděli syna vůči druhému, jediný, kdo měl jistý vliv na informanta byla zmiňovaná babička.

R. necítí výrazný dopad, který by na něj rozvod mohl mít. Oženil se a s manželkou si řekli, že se v životě nerozvedou. „*Taky pocházela z rozvedené rodiny a vždycky jsme říkali, že to odnesou děti*“. Bohužel ale tento slib nedopadl, ale jeho názor je, že by rodina měla být kompletní.

Radu, kterou by rád předal dětem je komunikace, ať už mezi rodiči samotnými, tak také s dětmi, které potřebují vysvětlení. „*Takže komunikace mezi nima, ať se děje, co se děje*“. Na závěr vyslovil přání, které znělo „chtěl bych, aby se lidé nerozváděli.“

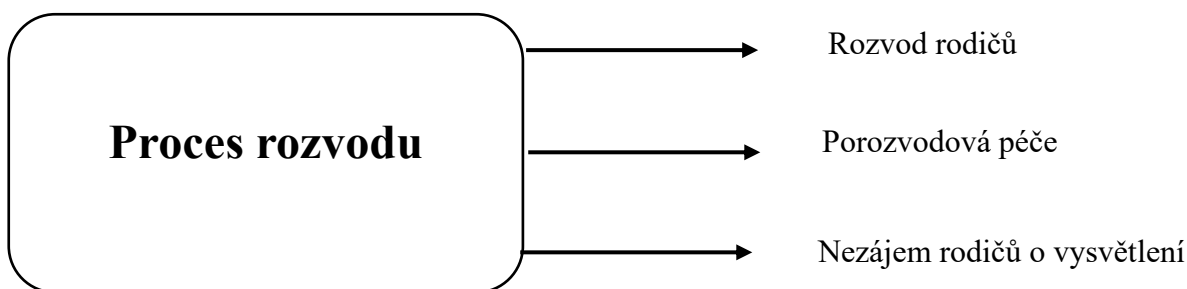
8 Kvalitativní analýza dat

Z jednotlivých kódů, které jsou vypsány za šipkami v rámci otevřeného kódování, byly následně vytvořeny kategorie reprezentující určité tematické oblasti.

8.1 Proces rozvodu.

Z rozhovorů jsme identifikovali 3 oblasti týkající se procesu rozvodu

Obrázek 3: Proces rozvodu

První kategorie „rozvod rodičů“ se zaměřovala k zjištění v kolika letech se informantům rodiče rozváděli.

(3): „Bylo to cca. když jsem byl v 1. třídě, 6–7 let.“ (1): „Tak přímo rozvod nastal, když jsem nastupovala do první třídy, což bylo kolem... kolem sedmého roku.“ (4): „No. Bylo mi 15, takže je to 6 let zpátky.“ (2): „Když se naši rodiče rozváděli, tak jsem byla ve 3. třídě a bylo mi 9 let.“ (5): „To jsem zrovna procházela pubertou, když moje máma podala žádost o rozvod, tak mi bylo 16 let.“ (6): „Tak matně si pamatuji, že mi mohlo být mezi 10–12.“ (7): „Bylo mi 11 roků.“

Dotazovaní také vzpomínali, jakým způsobem se o rozvodu rodičů dozvěděli.

(2): „Potom, co táta začal dělat mamce naschvály, nadávat jí a ničit jí věci, tak už šlo do tuhého a uvědomovaly jsme si, že rozvod bude. Mamka nás na to připravovala.“ (1): „Myslím, že jsem to ani netušila. A na co si vyloženě vzpomínám, tak je už při rozvodu, kdy vlastně táta přijel vyloženě s policajtema si pro svoje osobní věci domů, kde jsme všichni bydleli.“ (5): „Moje maminka byla poměrně sdílný člověk, takže když to vlastně přestalo klapat mezi rodiči, tak o tom už mluvila v řádu let, předtím, než vlastně podala jako žádost o rozvod.“ (3): „Neměl jsem o tom moc tušení, vzhledem k tomu, že jsem byl opravdu malý, nevyspělý kluk, takže jsem se to dozvěděl tak, že jednoho dne mí rodiče řekli, že už se nemají rádi a že se rozvádějí.“ (4): „Zajímavé na tom bylo, že jsem to absolutně netušil. Vlastně nic nenasvědčovalo tomu, že by se rozejít, jako rozvést měli. A oznámila mi, že se rozvádějí tak to bylo poněkud překvapivé, protože

by mě něco v životě nenapadlo.“ (6): „V tom věku mě to vůbec samozřejmě nedocházelo, ale rodiče byli odloučení.“

Druhá kategorie se týká porozvodové péče, která je velmi důležitá a hraje v roli jedince důležitou roli, jak jsme se již mohli v teoretické části dočíst. V některých případech se rodiče o zvolené péči dokázali domluvit a v některých případech musel zasáhnout soud.

(3): „Měli jsme střídavou péči.“ (6): „Skrze rozvod to bylo, že se rodiče domluvili a budu v péči matky.“ (2): „K tátovi jsme vždy chodily vždycky na nějaký víkend.“ (4): „Ten přístup byl takovej, že vlastně nějak administrativně jsme byli umístěni do péče matky.“ (1): „Soud nám udělil výlučnou péči.“ (5): „Takže to vlastně došlo k soudu a na základě veškerých informací, co soud měl, tak byla soudem stanovena výlučná péče matky.“ (7): „Takže to bylo malinko ovlivněný jo, ale na to sem teda zůstal i se sestrou starší v péči tatky.“

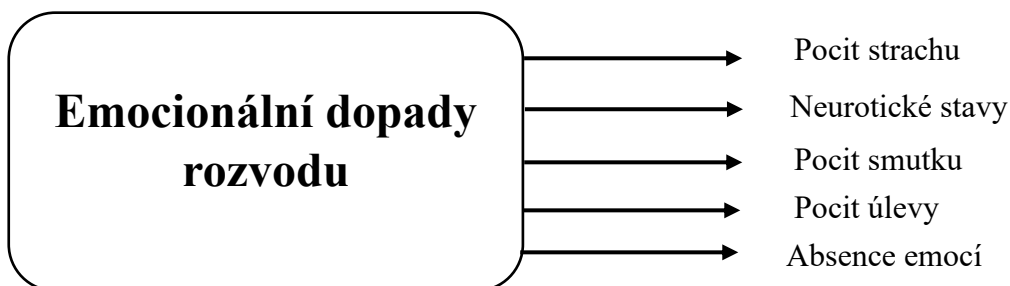
Se samotným rozvodem rodičů pochopitelně přicházejí i konkrétní otázky dětí: „Proč se to stalo?“ nebo „Jaký byl důvod rozvodu?“. V některých případech však informanti odpověď na tyto otázky nedostali, protože s nimi rodiče nekomunikovali a ignorovali jejich otázky.

(3): „Spíš můj táta to tak jako ignoroval a asi se snažil, abychom na to zapomněli, a mamka asi se snažila tak trošku, abychom z toho nebyli smutný.“ (4): „No spíš to probíhalo tak, že vlastně o tom se mnou nikdo pořádně nechtěl mluvit. Jakákoliv otázka nepřinesla vlastně žádnou odpověď. Nic konkrétního jsem se nedozvěděl. Na tátovi bylo vidět, že se o tom vyloženě bavit nechce. Mamku to asi trápilo trochu víc, ale nic konkrétního mi přesto stejně neřekla, takže vlastně já jsem se od nich nikdy nic nedozvěděl.“ (7): „Ne. Vůbec ne, vůbec ne, protože to byla doba, kdy vlastně tadyto se spíše tutlalo, takže s rodiči se tak nějak vůbec nebavilo o tom, co se bude dít s námi, nic. Držel jsem v sobě pocity, ani s kamarády jsme se o tom nebavili.“ (1): „Ze začátku jsem neměla, komu to říct.“

8.2 Emocionální dopady rozvodu

Na základě všech rozhovorů bylo zjištěno 5 oblastí, které se vztahovaly k emocionálním dopadům na informanty. Po rozvodu rodičů se u dotazovaných dostavila řada emocí, které byly velice odlišné. Někteří z nich prožívali smutek, zmatek či nejistotu, jiní pociťovali úlevu.

Obrázek 4: Emocionální dopady rozvodu

První identifikovanou emocí v odpovědích informantů byl strach, který u nich hrál po rozvodu roli. Můžeme konstatovat, že většinou byl strach spojen s jedním z rodičů, který na jedince působil negativně na základě zkušeností, které s rodiči dotazovaní prožili.

(2): „Když to vezmu úplně ze začátku, tak nejdříve mi to nic neřikalo, ale potom se vystřídal strach, ale vlastně nejen, jak ta celá situace dopadne, protože jsme samozřejmě viděly ty nepříjemný situace a vlastně pak i těch strach z toho, že budeme muset být u táty.“ (1): „Později už převládal spíše jako strach z toho se vracet domů k matce.“

Nadále můžeme zmínit také neurotické stavy, kterými trpěla dotazovaná kvůli svému otci.

(2): „Ještě bych chtěla doplnit, že vlastně byly i neurotické stavy. Samozřejmě si mamka všímala, že jsme z toho špatný, hlavně i skrz ty neurotické stavy.“

Nejčastěji se u dotazovaných vyskytovala primární emoce a to smutek, který je rovněž u rozvodu obvyklý.

(3): „Byl jsem smutnej. Mamka asi se snažila tak trošku, abychom z toho nebyli smutný“. (5): „Na druhou stranu tam byl i takový pocit lítosti a ten smutek.“ (1): „A samozřejmě tam potom byl také smutek.“

Zajímavostí může být, že se k rozvodu informantů nevztahovaly pouze negativní pocity, ale někteří z dotazovaných rozvod hodnotili pozitivně.

(5): „*Na jednu stranu úleva.*“ (2): „*Přišla neskutečná úleva.*“ *Když si nás ještě bral, tak samozřejmě tam i byla úzkost, potom si nás po nějaké době přestal brát, a to byla úleva.*“

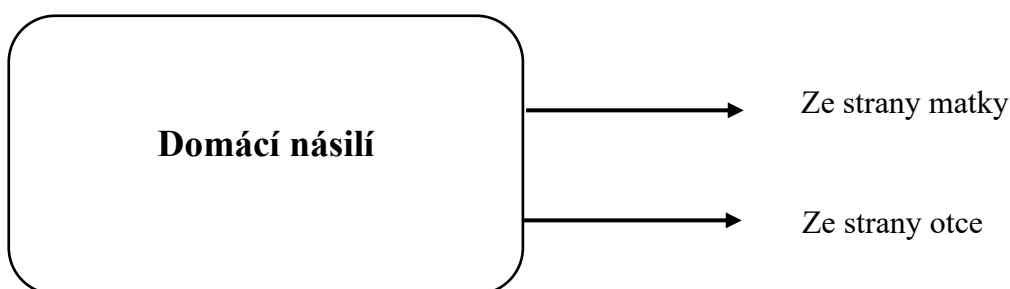
Na závěr k emocionálním dopadům na rozvodu uvedeme i, že někteří dotazovaní na sobě neshledávali žádné pocity.

(3): „*Pocity jsem asi úplně moc neměl.*“ (4): „*U mě jako konkrétně spíše ty emoce nepřicházely v tomhle tom slova smyslu.*“

8.3 Domácí násilí

Dalším významným tématem, které se objevilo ve výpovědích zúčastněných, bylo domácí násilí, ať už v psychické, nebo fyzické podobě. Domácího násilí se dopouštěl jak otec informantů, tak v některých případech i matka.

Obrázek 5: Domácí násilí

V jednom případě došlo k fyzickému násilí ze strany matky, kdy se poté dotazovaná přestěhovala k otci.

(1): „*V pozdějším věku jsem přecházela i kvůli domácímu násilí z matčiny strany do péče k otci, ale to bylo až v 15 letech. A později, asi po dvou letech, kdy jsem se nedokázala nikomu svěřit s násilím z matčiny strany, tak jsem se svěřila kamarádce, a ta se mnou šla za mým tatškou, který to ihned začal řešit.*“

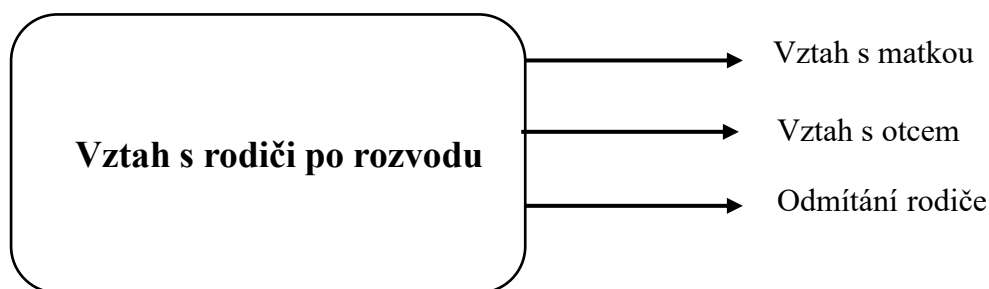
Následující násilí se týká psychického rázu. V jednom případě si informantka musela vybrat stranu a další z dotazovaných přihlížela vyhrůžkám svého otce na její matku.

(5): „*Tatínek se stěhoval z domu, takže to bylo takový jako „musíš si vybrat, na čí straně seš teď“? Ze stran obou rodičů to tam občas bylo tohle.*“ (2): „*Ale my jsme u toho byly přítomny, že jí vyhrožoval „ať jde pod kytky“.*“

8.4 Vztah s rodiči po rozvodu

Vztah mezi informantem a rodiči byl u jednotlivců poměrně odlišný. Někdo vnímal rodiče pořád stejně, někdo naopak. Za vinu bylo buď nevhodné chování jednoho z rodičů nebo úmyslné navádění a pomlouvání rodiče vůči druhému u jednotlivých zúčastněných.

Obrázek 6: Vztah s rodiči po rozvodu

Za prvé zmíníme jednotlivé vztahy mezi informanty a jejich matkou.

(7): „*3 roky s tou mamkou jsem byl oddělený, ale pak si člověk řekne, je to matka prostě. Takže jsem pak ji začal normálně navštěvovat, a dokonce i u ní přespával, takže v pohodě.*“ (6): „*Pak jsem se s mámou přestal bavit. Vztah k matce je negativní*“ (2): „*S matkou ten vztah zůstal stejný. Byly jsme rády, že jsme samozřejmě u ní.*“ (5): „*Ale postupem času rány se hojí, tak jsem si vlastně vytvořila lepší vztah i s maminkou.*“ (1): „*Změnil se docela razantně. S matkou to šlo teda čím dál tím k horšímu. Matka mě mlátila, později jsem nedostávala ani najíst, nesměla jsem ven, nesměla jsem na víkendy jezdit k tátovi, vlastně jsem nesměla vůbec nic. Tím to vše začalo i skončilo. I teď v mých 23 letech nejsem s matkou skoro v žádném kontaktu, a s otcem mám velmi blízký vztah. Nastávaly světlé momenty, ať už přes babičku nebo mě, se mě matka snažila kontaktovat, ale řekla bych, že to bylo maximálně tak 2x za rok.*“

Za druhé zmíníme vztah k otci. Ten byl v některých případech negativní, ale i pozitivní.

(3): „A zároveň prostě měl jsem k otci prostě odpor tam chodit“. (4): „Můj vztah se změnil vlastně jako ne úplně emoční, ale vlastně takovej jako „poměrovej“. Táta se odstěhoval a mamce zbyl obří barák, tak najednou jsem převzal roli plnění těch mužských prací, což pro mě byla velká neznámá.“ (7): „Nee, jako by nezměnil se.“ (6): „Byl jsem malej, ovlivnitelnej, takže jsem si myslel, že za všechno může táta. Takže z něčeho nic se mi otočil svět s tím, že jsem ho neměl tak rád. A právě jsem ho viděl párkrát do roka, a to tomu taky napomáhalo. Nechtěl jsem ho pak vidat a dnes už je to právě naopak. S otcem mám kladný vztah.“ (2): „Protože samozřejmě je to náš táta, byl a bude, ale já jsem to viděla tak, že nechci být s tátou. Nechci se s ním ani vidět,“ (5): „Když se vlastně rodiče rozváděli, nevycházela jsem úplně tak ani s jedním. Já jsem hodně jako byla s tátou, protože jsme si ve spoustě věcech byli podobní, takže jsem měla takové tendence se spíše přiklánět k tátovi, co se týče pocitů a tak.“

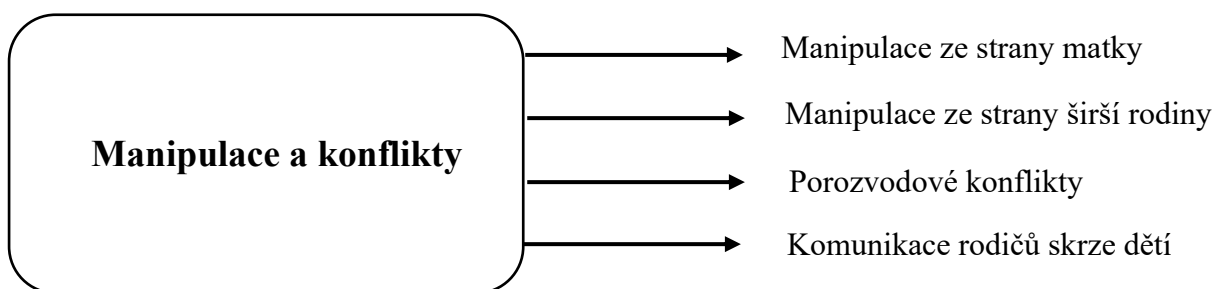
Někteří dotazovaní uvedli, že po rozvodu neměli zájem nadále vidat jednoho z rodičů. Důvody tohoto rozhodnutí byly různé. Někteří také zmínili, že tlak ze strany druhého rodiče nebo širší rodiny ovlivnil jejich rozhodnutí omezit kontakt.

(3): „No měl jsem k otci takovej trošku odpor, nechtěl jsem tam vůbec chodit.“ (2): „A takže s tátou jsem si řekla, že s tátou nechci kontakt. I když teď postupem času se nás snaží kontaktovat, ale pro mě to je nějakým způsobem cizí člověk. Takže nechci se s ním teď vidat.“ (6): „Je to asi ode mě hnusný, když je to máma, ale myslím si, že k tomu mám opravdu velké důvod s ní nebyť v kontaktu.“ (5): „Lepší vztah i s maminkou i s tatínkem. Nakonec jsme začali víc komunikovat, mluvit a přestali se hádat, trošku se to uklidnilo. Tak to vlastně nabralo i takový jiný směr, takže teď se bavíme s oběma úplně nádherně.“ (6): „Že si musím vybrat stranu a samozřejmě jsem si vybral tu matčinu stranu, protože v té době jsem byl k tomu naváděnej.“

8.5 Manipulace a konflikty

V některých případech informanti hovořili o manipulaci ze strany rodičů, která ovlivnila jejich vnímání druhého rodiče i samotné rozhodování o tom, s kým chtějí trávit čas. Tato manipulace se projevovala různými způsoby. V některých případech došlo k omezování kontaktu mezi dotazovaným a rodičem. Někteří informanti popsali, že byli vystaveni nátlaku, aby si zvolili stranu.

Obrázek 7: Manipulace a konflikty

První manipulace, kterou zde zmíníme je manipulace ze strany matky.

(3): „*Matka hodně tlačila k tomu, že vlastně když zjistila, že se mi k otci nechce tolik chodit, tak opravdu tlačila na pilu tolik, že vlastně postupem času jsem ho opravdu nenáviděl, vyložené nechtěl jsem ho vidět.*“ (6): „*Ale matka mě dost očkovala proti otci, jako naváděla. Takže z ničeho nic se mi otočil svět s tím, že jsem ho neměl tak rád, jak jsem ho měl, když jsem byl malej. Samozřejmě jsem si vybral tu matčinu stranu, protože v té době jsem byl k tomu naváděnej. Vinil jsem otce za všechno.*“ (5): „*Já bych to nazvala takovou lehkou manipulací. Tak nenápadně něco řekli, co by se mi nelíbilo na toho druhého rodiče a tím se podvědomě dělal jiný obrázek, než co by se tam měl dělat.*“ (1): „*Bylo to přesně tím stylem že se táta o mě nestará, že jsem přijela málo oblečená, že k němu nemůžu jezdit.*“

V jednom z případů probíhala také manipulace ze strany širší rodiny, a to konkrétně babičky.

(7): „*Babička nám právě povídala, že pokud půjdeme jakoby s mamkou, tak budeme mít zákaz k ní jezdit na návštěvy. Ta jasně řekla, že pokud půjdeme za mamkou, tak zákaz do vesnice, kde bydlí.*“

V posledním případě této oblasti také rozebereme porozvodové konflikty mezi rodiči, které velmi často ovlivňovaly určitým způsobem informanta. Navíc jsou zde zahrnuty i konflikty týkající se jednoho z rodičů a jejich nového partnera.

(3): „*Tak když už vlastně to už bylo trošku v pozdější fázi, kdy můj táta bydlel už s jeho přítelkyní v jejím domě, tak se vlastně dost hádal s přítelkyní, můj táta. No a jednoho dne se vlastně hádali tak „extrémně“ moc, že už jsme z toho byli se sestrou opravdu „vydeptaní“ a opravdu jsme to nezvládali.*“ (4): „*Z mamčiny strany různé narážky. Protivné řeči vůči tomu, že, vůči tátovi.*“ (7): „*Ze začátku vím, že mamka dělala naschvály.*“ (6): „*Konflikty tam byly určitě. Šlo o argumenty hlavně skrz finance. Takže se řešilo dost věcí, že když máma prodávala nějaký barák, který po rozvodu dostala, tak ho prodala strašně pod cenou a řešila se ta budoucnost.*“ (2): „*Pak už když všechno bylo soudně vyřízené, ten majetek a tak dále, tak to nějakým způsobem tady ty konflikty ustaly.*“ (5): „*To konflikty je slabé slovo v tomhle případě. Byla docela dlouhá doba, kdy se rodiče po rozvodu nesnesli ani v jedné místnosti.*“ (1): „*Po dobu, co byla vlastně péče, takže do nějakých 18 let, tam konflikty pořád byly.*“

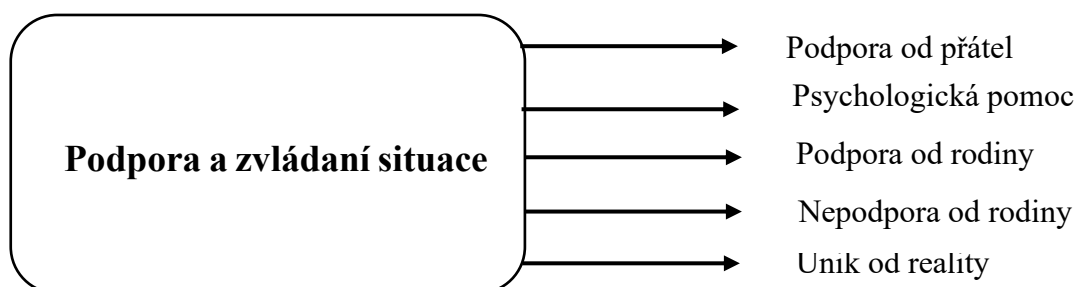
Poslední kódování, které bylo v této oblasti využito, byla komunikace skrze třetí osobu, tudíž informanty.

(1): „*Jak jsem říkala, tak později začali házet vinu jeden na druhého, takže to byly věty typu „vyříd' mámě, vyříd' tátovi. Vše řešili přes moji osobu.*“ (5): „*Vlastně nedospělý jedinec a v tu chvíli dostane za „úkol tady budeš tlumočit!“ A dělat spojku. „Řekni mámě, řekni tátovi ať si to vezme, odnese nebo že nic nedostane“.*“

8.6 Podpora a zvládání situace

Další otevřeným kódům jsme se rozhodli přiřadit celkový název „podpora a zvládání situace“. Můžeme vidět, že podpora, kterou dotazovaný dostávali nebo si ji sami zvolily byla velmi rozmanitá a rozdělena do následujících 5 oblastí.

Obrázek 8: Podpora a zvládání situace

Za prvé můžeme zmínit podporu od přátel, která se informantům dostavila.

(1): „Svěřila jsem se kamarádce.“ (7): „Mně nejvíce pomohlo, že jsem se začal bavit s více lidma v mém věku.“

Mnoho dotazovaných uvedlo, že po rozvodu rodičů vyhledali odbornou pomoc, která jim pomohla zvládnout emočně náročné období.

(6): „Chodil jsem párkrát k nějaké školní psycholožce.“ (3): „Chodil jsem k psycholožce, protože jsem byl na tom opravdu velmi špatně.“ (2): „Chodila jsem do poradny k psychologovi.“ (1): „Navštěvovala po dobu jednoho roku školního psychologa a na základní škole si matně vzpomínám, že jen v deváté třídě.“

Dotazovaní se také zmínili o podpoře, kterou nacházeli ve svém rodinném kruhu. Nejčastěji ji poskytovali prarodiče, sourozenci nebo další blízcí příbuzní, kteří jim pomáhali zvládnout změny spojené s rozvodem rodičů.

(5): „Hodně si se mnou matka povídala. A vím, že za mnou tehdy máma přišla, uklidňovala mě a povídali jsme si o tom.“ (2): „Hodně jsme si o tom s mamkou povídaly. Nechtěla, abych to v sobě držela, jak já, tak sestra. A když už právě nevěděla, jak by mi pomohla, protože samozřejmě věděla, že to má na mě nějaký dopad, tak právě zvolila odbornou pomoc.“ (5): „Měla jsem možnost o tom hovořit s oběma rodiči, a hlavně s tou starší sestrou, která vlastně procházela tím samým.“ (1): „Takže jsem měla hodně blízkou osobu svoji babičku, která mi byla hodně blízká.“ (7): „Díky strejdovi. Mysleli si, že je to můj otec, a že já jsem jeho syn, takže ten mi hodně pomohl. Nejvíce jsem tíhl je strejdovi.“

Ve spoustě případů také došlo k tomu, že se dotazovaným žádná podpora od rodiny nedostavila.

(3): „Asi spíše ne. Spíš můj táta to tak jako ignoroval.“ (4): „No spíš to probíhalo tak, že vlastně o tom se mnou nikdo pořádně nechtěl mluvit. Na tátovi bylo vidět, že se o tom vyloženě bavit nechce, že sám od sebe jako se choval jako by se nic nestalo. Mamku to asi trápilo trochu víc, ale nic konkrétního mi přesto stejně neřekla.“ (7): „Ne. Vůbec ne, vůbec ne, protože to byla doba, kdy vlastně tadyto se spíše tutlalo.“ (1): „Ze začátku jsem si myslela, že s rodiči to půjde, že dokážou vnímat v 7 letech dítěte, že na to dítě není psychicky připravené, ale v pozdějším věku jsem zjistila, že ne.“

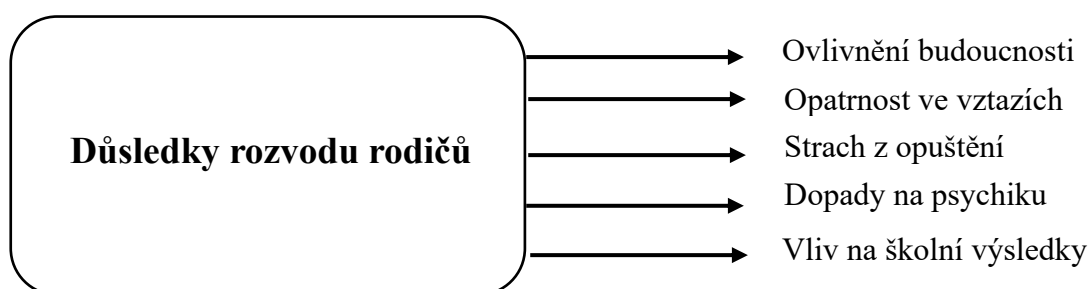
Jeden z informantů vnímal jako formu podpory únik od reality, který mu pomáhal zvládnout náročnou situaci po rozvodu rodičů. Tato forma může naznačovat, že zvládnutí rozvodu rodičů může mít velmi individuální charakter a každý si hledá svůj vlastní způsob, jak se s danou situací vyrovnat.

(7): „Ztrácel jsem hlavu tím, že jsem hrál počítačové hry. Někdo mě může chytit za slovo, ale já to fakt myslím v dobrém, protože třeba plácnu. Naučil jsem se z videoher anglicky.“

8.7 Důsledky rozvodu rodičů

Výpovědi dotazovaných ukazují, že rozvod rodičů měl dlouhodobý dopad na jejich vnímání partnerských vztahů a rodiny. Někteří si uvědomili, že chtějí udělat vše pro to, aby jejich vlastní děti nemusely podobnou situaci zažít, a proto kladou velký důraz na pečlivý výběr partnera nebo na udržení rodiny za každou cenu. Celkově tak zkušenost s rozvodem rodičů výrazně formovala postoje informantů k jejich vlastním vztahům a rodinnému životu.

Obrázek 9: Důsledky rozvodu rodičů

V první řadě zmíníme, jakým způsobem dotazovaným rozvod rodičů ovlivnil budoucí život.

(3): „Vlastně jsem si uvědomil, že nechci, aby moje děti něco takového zažily, takže například při vybírání partnerky chci si být tím jistý, aby se prostě tadyto už nestalo nikdy. Prostě nechci, aby moje děti zažily něco takového. Takže v tom mě to určitě poznamenalo.“ (1): „A řekla bych to, že tím, že jsem nedostávala jako malá takovou lásku od táty, jak by děti dostávat měly, tak jsem na přítele fixovaná a hodně mám strach z opuštění, že na všechno zůstanu sama.“ (2): „Všímám si, jak to někdy v rodině probíhá. Nebo pokud víme, že někde taková situace nastala (rozvod) dokážu se vcítit do té situace s těmi dětmi“ (6): „Já to беру spíše pasivně. Ti lidi si musí sednou a mít spolu něco společného. Jakmile tam je něco agresivního, tak ti lidé by to měli v té době utnout.“ (5): „Já jsem se zapřísáhla, že vlastně nechci, jestli budu mít někdy děti, tak

aby zažili to, co já. Takže jsem si říkala, že i kdyby „trakaři z nebe padaly“, tak že se prostě nerozvedu.“

V jednom případě se také vyskytla odpověď, kdy je daný informant ve svých vztazích velmi opatrný.

(2): *„Jsem i taková opatrnější v těch vztazích. Dávám si na to trochu pozor na nějaké ty signály.“*

V následujícím případě byl informant ovlivněn fixací na partnera, protože má strach z opuštění po svých zkušenostech s rodiči.

(1): *„Se svým nynějším přítelem jsem už 5 let. Jsem na něj fixovaná.“*

Dotazovaní ve svých odpovědích také zmínili zvýšenou psychickou zátěž.

(5): *„Řekla bych, že na 17leté dítě to musel být strašný záprah na psychiku.“* (2): *„Převládá strach, a ještě bych chtěla doplnit, že vlastně byly i neurotické stavy. Ze začátku, když si nás bral, tak jsem často zvracela, anebo mi nebylo dobře.“* (3): *„A opravdu jsme to nezvládali“.*

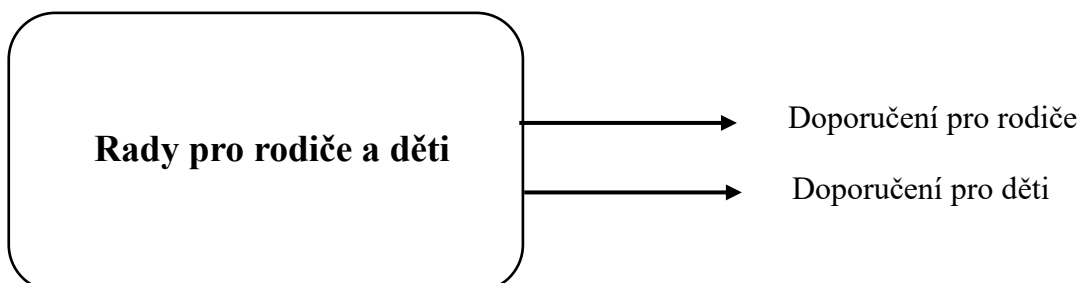
Vliv na rozvod rodičů může mít za výsledek zhoršení školního prospěchu.

(6): *„Tak se mi v tom období zhoršily známky ve škole. Co jsem později pochopila konstatovala, že za to může ten rozvod. Že se rodiče rozvádějí, takže mám hlavu trošku někde jinde, a proto se mi zhoršil ten prospěch.“*

8.8 Rady pro rodiče a děti

Na závěr výzkumu byla dotazovaným položena otázka, co by jedinci doporučili, ať rodičům k lepšímu zvládnutí situace anebo dětem, které si tímto složitým obdobím procházejí.

Obrázek 10: Rady pro rodiče a děti

Jako první ze dvou případů si zodpovíme doporučení pro rodiče.

(5): „Nerozvádět se v pubertě. Když je to dítě malý, tak si na to zvykne snáz. Celkově nesnáším křičení a hádání se, takže když už se řeší nějaký argument, tak furt v klidu. Nezvyšovat hlas, nekřičet, sednout si a v klidu. Pokud to nepůjde, tak to stopnout. Dát si pauzu a jít dělat něco jiného a až se člověk vyklidí, zase se vrátit k tomu konfliktu a zkusit to řešit.“ (3): „Podle mě nejlepší řešení je, nerozvést se, ale to samozřejmě nejde.“ (1): „Tak určitě bych poradila, aby rodiče neřešili konflikty přes děti a aby vůbec neházeli špinu jeden na druhého.“ (4): „Mě by vlastně zajímaly ty důvody a byl bych rád, kdyby mi někdo o tom dokázal říct sám od sebe. A ne že vlastně já pak v průběhu let zjišťuji nebo odhaluji střípky nějaké pravdy, co se vlastně ve výsledku stalo, kterou evidentně dost dobře dokážou před námi tajit.“ (2): „Já si myslím, že prostě pokud to jde, tak samozřejmě řešit tyhle situace v klidu. Pokud možno, tak se vyvarovat zbytečným scénám, hlavně když jsou u toho ty děti.“ (6): „Samozřejmě neřešit hádky před dítětem. Rodiče se mohou hádat v obýváku a dítě být v pokoji a stejně to slyšet. Měli by na to dítě víc myslet, aby tam nebyla žádná agresivita, nadávky, ponižování vůči sobě navzájem. Dítě to pak slyší a určitě ho to může ovlivnit do budoucna, protože to v sobě má, protože to v budoucnu může použít, když to řeknu ze svého pohledu na budoucí partnerku.“

Na závěr se můžeme dočíst o tom, jaká doporučení by informanti sdělili dětem, které si rozvodem rodičů právě procházejí. V jejich výpovědích se objevuje důraz na to, aby děti své pocity neskrývaly a nebály se o nich mluvit. Někteří z dotazovaných radí, aby se děti snažily nebrat si rozvod osobně a uvědomily si, že za něj nenesou odpovědnost.

(2): „*Tak určitě se nebát o tom povídat. Když už nechtějí přímo s rodiči, tak ať už by kontaktovali někoho známého, dobrého kamaráda, nebo někoho jiného z rodiny, taky odbornou pomoc může. Vždycky si myslím, že tohle pomůže, a hlavně to v sobě nedusit. Když ne mluvit, nebo alespoň nějaké obrázky.*“ (6): „*Takže jsem se snažil tu hlavu takhle zaměstnat. Ne, že bych chtěl nabádat přímo k tomuhle, ale hodně mi pomohlo, že jsem ztrácel hlavu tím, že jsem hrál počítačové hry. A samozřejmě nějaký koníček. Najít si přátelství, koníček, a hlavně nějaký sport a myslet na sebe do budoucna. Ale když to takhle řeknu malému dítěti, kdyby přede mnou stálo, tak mu to nic neřekne.*“ (3): „*Určitě bych poradil to, ať na to tolik nemyslí, ať se soustředí na sebe a snažit se užít to dětství nejvíc, co to jde. I když už mají vlastně zničenou rodinu na celý život, takže tak.*“ (5): „*No. Zatnout zuby a snažit se to přežít. Úplně radu na tohle, každý to snáší jinak. Najít si nějaký koníček, věnovat se tomu a snažit se, aby ho to nepohltilo.*“ (7): „*Komunikovat s rodičema, protože hlavně i rodiče s téma dětma. Říkám ty děti za to nemůžou, to se rozvedou rodiče, ale odnesou to vždycky ty děti. Takže komunikace mezi nima, ať se děje, co se děje.*“ (4): „*Asi jako z mého pohledu podle mě je nejdůležitější si uvědomit, že to dítě za to nemůže, že není vlastně příčinou toho. Ten rozvod podle mě vzniká tím, že si dva dospělí lidé, kteří spolu strávili nějakou část života prostě nerozumí, případně přijde nějaký jiný problém, a to dítě se nemusí cítit, že za to nese nějakou část viny. A snažit se prvně srovnat s tím, pak se podle mě dokáže vypořádat s jakoukoli variantou toho, co nastane a bude k tomu lépe přistupovat.*“

9 Interpretace dat

Výzkum byl zaměřen na téma rozvodu a soustředil se na zodpovězení výzkumných otázek, které pomohly naplnit jeho hlavní cíl. Tím bylo zjistit, zda a do jaké míry rozvod zúčastněné ovlivnil, ať už kladně nebo záporně. Dále se zaměříme na zodpovězení vedlejších výzkumných otázek, které hrají důležitou roli v samotném výzkumu

Informanti, kteří byli ochotni se výzkumu zúčastnit, odpovídali na již zmíněné otázky. Jejich odpovědi přispěly k vytvoření případové studie, na jejímž základě je možné vyhodnotit výzkum a zodpovědět hlavní výzkumnou otázku. Je důležité si uvědomit, že tento výzkum nemůže být plně reprezentativní, protože se zakládá na odpovědích pouze sedmi dotazovaných. Jejich zkušenosti a názory nelze zobecnit na celou populaci rozvedených osob, ale poskytují hlubší vhled do individuálních prožitků. Výsledky tak spíše ukazují specifické osobní zkušenosti informantů.

Hlavní výzkumná otázka zní „*Jakým způsobem a zda vůbec ovlivnil rozvod rodičů informanta?*“. Z odpovědí vyplývá, že většinu z nich rozvod určitým způsobem poznamenal, ať už emocionálně, nebo v praktickém smyslu. Jeden z dotazovaných si kvůli opuštění rodiči vytvořil silnou fixaci na svého partnera, zatímco jiný vnímá děti citlivěji a dokáže rozpoznat, když v rodině něco není v pořádku. Pro dalšího rozvod neznamenal zásadní citovou újmu, ale ovlivnil jeho každodenní život tím, že jeho rodiče bydlí na různých místech a nemá tolik možností je navštěvovat. Někteří byli rozvodem natolik poznamenáni, že nemají potřebu na základě situací, které se odehrály vidat alespoň jednoho z rodičů a již v jejich životě nehraje žádnou roli. Většina informantů se také shodla na tom, že by se v budoucnu chtěli vyhnout rozvodu, především kvůli dětem, protože věří, že dítě potřebuje oba rodiče. Kromě toho mnoho z nich vyhledalo odbornou pomoc, aby se s dopady rozvodu lépe vyrovnali. To ukazuje, že pro mnohé nebyl tento proces snadný a že měli potřebu situaci zpracovat s pomocí odborníků. I když tedy každý rozvod prožíval jinak, ve většině případů zanechal v životech dotazovaných určitou stopu, ať už v jejich vztazích, pohledu na rodinu, budoucích plánech, vztahu k rodičům nebo k potřebě odborné pomoci.

První vedlejší výzkumná otázka zní „*Jaké pocity a reakce jednotlivci prožívali po rozvodu rodičů?*“. Na tuto otázku lze odpovědět poměrně jasně. Většina respondentů vůbec netušila, co se děje, ani jak na situaci reagovat. Rozvod pro ně znamenal ztrátu jistoty rodiny, kterou do té doby měly, a nejistotu budoucnosti. Někteří o rozvodu rodičů nevěděli předem, což pro ně představovalo ještě větší šok. Naopak jiní cítili úlevu vzhledem k tomu, co se v jejich

rodině odehrávalo. Jedna z dotazovaných dokonce kvůli domácímu násilí utíkala od matky, zatímco druhá trpěla neurotickými stavy kvůli otci. Většina nechtěla vídat druhého rodiče, ať už skrze zmiňované násilí, neurotické stavy, hladovění a nebo skrze navádění rodiče vůči druhému.

Následující výzkumná otázka se zaměřuje na „*Jaký vliv měl rozvod rodičů na vztah informanta/informantky k jeho matce a otci?*“. Ve dvou případech jsme se mohli dočíst, že nedošlo k negativním pocitům vůči rodičům. Ve zbylých pěti případech bohužel ano. Docházelo ke zesměšňování jednoho rodiče vůči druhému, urážení a na základě toho se jeden z dotazovaných se přestal bavit se svým otcem, protože byl zmanipulován matkou. Na základě toho musel jít informant do pěstounské péče ke své tetě, protože matka propadla alkoholu a otce nenáviděl. U dalších dotazovaných se vztah s jedním z rodičů vždy zlepšil a s druhým zhoršil. U jednoho informanta se vztah nezměnil emočně, ale tak že musel zastat domácí opravy za otce, protože matka na vše nestačila. Jedna ze zúčastněných přisuzovala svůj vztah k otci a matce jako pubertální. Byla totiž ve věku, kdy několikrát dokázala přehodnotit názor na rodiče a sama uvedla, že byla snadno ovlivnitelná. V jednom případě matka informanta natolik ovlivňovala proti otci, že k němu začal pociťovat nenávisť.

Poslední výzkumná otázka zní „*Jakým způsobem Vám rodiče při rozvodu pomohli/nepomohli se s rozvodem vyrovnat?*“. Někteří měli možnost o svých pocitech hovořit s rodiči, především s matkou. V některých případech jedinci vyhledali odbornou pomoc psychologa, ke kterému docházeli po určitou dobu. V jednom případě otec situaci zcela ignoroval, zatímco v jiném se dotyčný o rozvodu nemohl vůbec bavit, protože tehdejší společnost rozvod rodičů odsuzovala. Oporu našel u svého strýce, ke kterému si postupně vybudoval velmi blízký vztah.

10 Diskuze

Diskuze se zaměří na srovnání, zda existuje podobnost mezi teoretickou částí s výpověďmi od informantů. Dále se diskuse bude věnovat motivaci, při které vznikla tato práce a osobní pohled na zvolené téma.

Při hledání souvislostí mezi teoretickou částí a výpověďmi dotazovaných se objevily určité souvislosti. Například Matoušek (2015) ve své publikaci uvádí, že dítě si mnohdy při rozvodu rodičů myslí, že je příčinou rozvodu. Toto tvrzení se potvrdilo u jedné z informantek, která si pokládala otázku, zda je zodpovědná za rozvod rodičů a co konkrétně provedla, že se rodiče rozvádí.

Velmi negativním jevem, který se ve výzkumu objevil byl syndrom zavržení rodiče. Gardner (2010) popisuje syndrom zavržení rodiče jako důsledek manipulativního chování jednoho z rodičů, což se potvrdilo ve výpovědích některých informantů, kteří si v dětství zažili tlak ze strany jednoho rodiče proti druhému a donutili tak jedince k nenávisti vůči druhému rodiči a odmítání kontaktu s ním. Tato skutečnost odpovídá teorii Gardnera (1996), který upozorňuje na to, že v některých případech dochází k vědomému ovlivňování dítěte jedním rodičem.

Dalším důležitým zjištěním bylo, že respondent pociťoval nedostatek komunikace ohledně celé situace. Vyžadoval zvýšenou potřebu ohledně informovanosti ohledně rozvodu. Nebylo mu vysvětleno, co se děje a jaké změny budou následovat. Tento popis koresponduje s Teyberem (2007), který dbá na komunikaci mezi rodičem a dítětem ohledně procesu rozvodu.

Téma této práce bylo zvoleno, protože rozvod je v dnešní době velmi aktuální téma a ovlivňuje velké množství rodin. Osobně se domnívám, že by problematika porozvodové péče měla být v naší společnosti více diskutována. Rozvod by měl být vnímán jako zásadní změna v životě dítěte, která si žádá citlivý přístup. Výsledky této práce potvrzují, že děti nejsou pouze svědky této události, ale aktivně prožívají jeho důsledky i v budoucnu, kdy mají jedinci dle výpovědí strach z opuštění, fixaci na partnera nebo špatný psychický stav, který se musel řešit i za pomoci odborníka. Důvod byl takový, že mnohdy pomoc ze strany rodiče nestačila anebo ze strany rodičů nebyla žádná snaha pomoci svému potomku.

Tato práce může přispět k informovanosti o tom, že rozvod rodičů může mít dlouhodobý dopad na budoucnost jedince. Je určena také pro rodiče, kterým může pomoci minimalizovat negativní dopady rozvodu na psychiku dítěte. Například tím, že s ním budou o situaci otevřeně

komunikovat. Práce může být přínosná i pro učitele, kteří si často nejsou vědomi toho, že jejich žák prochází rozvodem rodičů. Tato situace může vést ke zhoršení školního prospěchu, přičemž bez dostatečných informací si učitelé nemusí uvědomovat, že žák prochází složitým obdobím a může mít učitelem podceňován. Větší informovaností by učitel mohl žákovi i pomoci a případně vyhledat podporu školního psychologa.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo prozkoumat, jakým způsobem a zda vůbec ovlivnil jedince rozvod rodičů, a jaké vzpomínky si na tuto životní událost jedinec uchoval. Mluvit o rozvodu je zásadní pro to, aby všechny osoby, včetně dětí, měly možnost se vyrovnat s touto těžkou životní změnou a v případě psychické nepohody se nebály kontaktovat odbornou pomoc. Teoretická část byla zaměřena na rozvod jako takový a na velmi úzká témata, která s rozvodem souvisí jako následky rozvodu pro dítě, porozvodová péče nebo formy péče o dítě po rozvodu, která může ovlivnit budoucí život jedince.

V praktické části byly nahrány rozhovory s informanty, jenž si v průběhu dětství prošli rozvodem rodičů. Na základě výzkumných otázek, které byly sestaveny, bylo sepsáno sedm příběhů o jejich osobním pohledu na danou problematiku, které napomohly k vyhodnocení výzkumu. Každý příběh přinesl cenné informace o tom, jak rozvod rodičů ovlivnil jejich psychiku, celkové vnímání vztahů a jejich osobní vývoj. Rozhovory byly pečlivě analyzovány a zhodnoceny s cílem odpovědět na výzkumné otázky a identifikovat společné i rozdílné pohledy v prožívání této životní změny. Výsledky praktické části poskytují cenný vhled do individuálních zkušeností a ukazují na potřebu dle dotazovaných se zaměřit na zajištění vhodné podpory pro děti, které si tímto složitým obdobím procházejí.

Tento výzkum ukázal, že rozvod rodičů má na děti dlouhodobý dopad, který se může projevit v různých oblastech jejich života, a to od vnímání vztahů až po psychické zdraví. I když každý informant prožil rozvod jinak, většina z nich se shodla na tom, že to pro ně byla událost, která ovlivnila jejich pohled na rodinu, partnerství a budoucnost. Z odpovědí vyplývá, že konflikty mezi rodiči, forma péče i způsob, jakým jim byla situace oznámena, hrály klíčovou roli v tom, jak se s rozvodem vyrovnávali. Pro některé znamenal rozvod citovou újmu, pro někoho úlevu. U několika jedinců dokonce rozvod vedl k takové nenávisti, že pro svoji psychickou pohodu omezili kontakt s jedním z rodičů.

Mnoho dotazovaných muselo kvůli této zkušenosti vyhledat odbornou pomoc, což jen potvrzuje, jak náročný tento proces může být. Zajímavým zjištěním je také to, že většina dotazovaných se v dospělosti snaží/chce se vyhnout rozvodu, protože si uvědomují, jaké důsledky může mít na děti. Někteří jsou opatrnější ve vztazích, jiní mají tendenci se na partnera příliš upínat. Někteří vnímají rozvod svých rodičů zpětně i pozitivně, jako zkušenost, která je posílila a formovala jejich současný pohled na život.

Tento výzkum sice nelze zobecnit na celou populaci rozvedených rodin, ale přináší cenný vhled do individuálních prožitků a ukazuje, jak důležité je, aby rodiče v krizových situacích mysleli nejen na sebe, ale především na své děti. Podpora, komunikace a empatie mohou hrát zásadní roli v tom, jak se dítě s rozvodem vyrovná a jak bude v budoucnu vnímat mezilidské vztahy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.

DUDOVÁ, Radka. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-136-1.

FUČÍK, Petr. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6093-7.

GARDNER, Richard A. *Syndrom zavrženého rodiče*. 1. čes. vyd. Překlad Eduard Bakalář. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí v nakl. JAN, 1996. ISBN 80-855-2922-X.

GARDNER, Richard A. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-365-3.

GAVORA, Peter (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

GORDON, Thomas. *Výchova bez poražených: řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi*. Praha: MALVERN, 2012. ISBN 978-80-87580-06-6.

HOLÁ Lenka a kolektiv. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3.

HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana a HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy souvisící: 8. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.9.2007*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-668-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

KNETLOVÁ, Zlata. *Či je to hra?: zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě*. Krizové centrum pro děti a rodinu, 2017.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Abeceda rodinného práva*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. ISBN 978-80-7598-711-2.

KOVÁŘOVÁ, Daniela, Václav MERTIN a Petra HERMANOVÁ. *Dítě mezi otcem a matkou*. Praha: EEZY, 2022. ISBN 978-80-908391-8-2.

KRALÍČKOVÁ, Zdeňka. *Rodinné právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Computer Press, 2000. ISBN 80-7226-365-X.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi*. Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-407-6.

KULÍŠEK, Petr. *Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment)*. Československá psychologie, 2000. ISSN 0009-062X.

- LUŽNÝ, A KOL., Dušan. *Sociální konflikty – sociologická a andragogická perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-224-3432-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nouzové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 3. vyd. Rádcí pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071788538.
- MATOUŠEK, Oldřich; KODYMOVÁ, Pavla a KOLÁČKOVÁ, Jana. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Editor Alois Křišťan. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6203-667
- MATOUŠEK, Oldřich a kol., *Děti a rodiče v rozvodu*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.
- MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-161-2.
- MIKULKOVÁ, Milena, Markéta NOVÁKOVÁ a Pavla POLÁKOVÁ. *Hlavu vzhůru po rozvodu?!: Cesta k fungujícímu rodičovskému týmu*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-1702-4.
- MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Studijní texty. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.
- MOTEJL, Otakar, et al. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě*. Brno: ASPI, 2007.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3.
- NOVÁČKOVÁ, Petra. *Rodičovská zodpovědnost a její výkon*. Diplomová práce, vedoucí Radvanová, Senta. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra občanského práva, 2012.
- NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Havlíčkův Brod: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1449-3.
- NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6203-421.
- NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník. Právo pro každého*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5167-2. (elektronická kniha)
- PAVLÁSEK, Michal a NOSKOVÁ, Jana (ed.). *Když výzkum, tak kvalitativní: serpentinami bádání v terénu*. Etnologické studie. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6480-5.
- PLAŇAVA, Ivo. *Po rozvodu*. Praha: ÚV Českého svazu žen, 1986. ISBN 59-100-84.
- POLÁČKOVÁ, ŠOLCOVÁ, Iva. *EMOCE: regulace a vývoj v průběhu života*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0975-3 (ePub).

ROGALEWICZOVÁ, Romana a Martina CIBRUSOVÁ. *Cochemská praxe v České republice: Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí* 14. – 15. 5. 2015 v Brně. Brno: Tribun EU, 2015, ISBN 978-80-263- 0999-4.

RUDOLPH, Jürgen. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hl. města Prahy, 2010. ISBN 978-80-254-8250-6.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha 8: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

ŠÍNOVÁ, Renáta, WESPHALOVÁ, Lenka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol: *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-179-3.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247- 3181-0.

TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů, c2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.

VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan (ed.). *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Psyché. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

WESTPHALOVÁ, Lenka; ŠÍNOVÁ, Renáta; HOLÁ, Lenka; LEIX, Alicja a KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Nástroje řešení rodičovských konfliktů*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-568-5.

ZAKOUŘILOVÁ Eva. *Speciální techniky sociální terapie rodin*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0583-8.

Internetové zdroje

© AION CS, S.R.O. *Zákon pro lidi*. Online. 2010-2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>. [cit. 2024-11-25].

BARVÍKOVÁ, Jana. *Šance Dětem: Cochemská praxe*. Online. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/cochemska-praxe>. [cit. 2024-11-26].

Český statistický úřad. *Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost* [Online]. 2019, 7 s. Dostupné také z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1>

Český statistický úřad. *Sňatky, rozvody*. Online. [HTTPS://CSU.GOV.CZ/DOMOV](https://csu.gov.cz/DOMOV). 2024. Dostupné z: https://csu.gov.cz/snatkyrozvody?pocet=10&start=0&podskupiny=135&razeni=-datumVydani#data-a-casove-rady__rozvody. [cit. 2024-11-01].

HÖHNE, S., PALONCYOVÁ, J. 2019. *Péče o děti po rozvodu či rozchodu*. Výsledky předvýzkumu v rámci projektu Dopady míry rodičovského konfliktu na dítě a role, jakou v nich hraje konkrétní forma porozvodového uspořádání péče. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://katalog.vupsv.cz/fulltext/vv_002.pdf

INSTITUT PRO MEDITACI A PRACOVNÍ VZTAHY. *Cochemská praxe - kurz*. Online. Dostupné z: <https://www.institutpromediaci.cz/kurzy/cochemska-praxe/>. [cit. 2024-11-26].

Mgr. KAUSTA, Petr. Péče o dítě po rozvodu manželství. *Právní linka* [online]. 2016 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <https://www.pravnilinka.cz/obcansky-zakonik/pece-o-dite-po-rozvodu-manzelstvi>

PROCHÁZKOVÁ, Jana. *Porozvodová péče o děti*. In: BOKOVÁ, Ludmila. Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011. ISBN 978-809-0492-004.

REISS, D. (2005). The interplay between genotypes and family relationships: Reframing concepts of development and prevention. *Current Directions in Psychological Science*, 14(3), <http://dx.doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00352.x>

ŠANCE DĚTEM. *Co potřebuje dítě při a po rozvodu (rozchodu) rodičů*. Online. 2016. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/o-cem-se-mluvi/co-potrebuje-dite-pri-po-rozvodu-rozchodu-rodicu>. [cit. 2025-02-24].

VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů? Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2010. roč. 12, č. 2, ISSN 1213-0028.

Zákon

Česká republika. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Zrušeno zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Česká republika. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1101–1707. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Česká republika. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>.

Česká republika. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, § 855–874. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Česká republika, Ministerstvo práce a sociálních věcí. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/7263/Zakon_o_socialne-pravni_ochrane_deti.pdf.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Sňatky a rozvody v ČR (1955-1981)</i>	13
<i>Obrázek 2: Sňatky a rozvody v ČR (1997-2023)</i>	13
<i>Obrázek 3: Proces rozvodu</i>	53
<i>Obrázek 4: Emocionální dopady rozvodu</i>	55
<i>Obrázek 5: Domácí násilí</i>	56
<i>Obrázek 6: Vztah s rodiči po rozvodu</i>	57
<i>Obrázek 7: Manipulace a konflikty</i>	59
<i>Obrázek 8: Podpora a zvládání situace</i>	60
<i>Obrázek 9: Důsledky rozvodu rodičů</i>	62
<i>Obrázek 10: Rady pro rodiče a děti</i>	64

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – *Ukázkový přepis rozhovoru s informantem J.* Chyba! Záložka není definována.

Příloha B – *Seznam otázek do rozhovorů* Chyba! Záložka není definována.

PŘÍLOHY

Příloha A – Ukázkový přepis rozhovoru s informantem J.

Výzkumník: Takže ještě jednou dobrý den já bych vás zde chtěla znovu přivítat a jenom si s vámi odsouhlasit to, co jsme si řekli před samotným rozhovorem. A to tedy to že informace, které mi řeknete a sdělíte budou zcela anonymní, budou sloužit k mé bakalářské práci a po úspěšné obhajobě bude tento rozhovor smazán. A také pokud byste se v nějakém případě během rozhovoru cítil nějakým způsobem špatně, tak mi to můžete oznámit a nahrávka bude buď pozastavená anebo úplně ukončena, jak budete chtít. Takže můžeme si toto odsouhlasit?

Dotazovaný: Můžeme.

Výzkumník: Začneme první otázkou, a ta bude taková obecná. Jenom zda byste se mě mohl představit. V krátkosti říct něco o vás, kolik vám je let, zda studujete, pracujete a tak dále?

Dotazovaný: Tak dobrý den, já se jmenuji Je mi 21 let. „Studuju“ ve velkém městě tělesnou výchovu a historii se zaměřením na vzdělávání. Rád sportuji a jsem „takovej šťastnej usměvavej chlapík“.

Výzkumník: Děkuji. Nyní přejdeme na samotné otázky a ta zní, zda si pamatujete v kolika letech se vaši rodiče rozváděli?

Dotazovaný: No. Bylo mi 15, takže je to 6 let zpátky.

Výzkumník: Takže to bylo až takhle dlouho a tušil jste už předtím, že se Vaši chtějí rozvést? Případně jak jste se o rozvodu dozvěděl?

Dotazovaný: Zajímavé na tom bylo, že jsem to absolutně netušil. Vlastně nic nenasvědčovalo tomu, že by se rozejít, jako rozvést měli. Takže ve výsledku, když jsem se jednoho dne ráno vzbudil a přišla do mého pokoje mamka se slzami, což je taková nestandardní situace, protože jsem ji nikdy jindy předtím brečet neviděl. A oznámila mi, že se rozvádějí tak to bylo poněkud překvapivé, protože by mě něco v životě nenapadlo.

Výzkumník: A dokázal byste sdělit nějaké své první pocity?

Dotazovaný: No.. Já (zamyšleně). Moje první pocity byly takový, že jsem chtěl spát. Takže jsem vlastně nevěděl, co se jako přesně odehrává. Byl jsem z toho takový zmatený, protože jsem tomu vlastně nerozuměl, co se stalo, co bylo špatně. Bonus k tomu bylo to, že mi vlastně mamka nebyla schopná říct jakýkoliv důvod, prostě jako mě postavila před hotovou věc a

vlastně já jsem nevěděl jak na to ani reagovat. Jako ani jak vlastně mamku utěšit, jak ji podpořit, vlastně vůbec nic jsem nevěděl. Takže jsem doufal, že ta chvíle skončí, že mamka zase odejde, což se teda stalo. A jako celou dobu mezitím táta byl jako doma, furt. Ten byl o patro níž a prostě jakoby nic a pak jsem se probudil do normálního dne.

Výzkumník: A přesuneme se k Vaším rodičům. Zajímalo by mě, jak jste Vy sám vnímal komunikaci mezi rodiči, předtím, než přišel ten rozvod?

Dotazovaný: No právě že úplně bezproblémovou. Já jsem měl to štěstí, že jsem nikdy v životě neviděl vlastně rodiče se hádat, neviděl jsem žádnou rozepři. Jako možná nějakou názorovou, třeba co je správné, a co ne. Ale to mi přijde jako taková standardní konverzace mezi dvěma dospělými, takže já vlastně nikdy neshledával „jakejkoliv“ problém nebo důvod, „kterej“ by tohle to mělo zapříčinit.

Výzkumník: A potom, co se rodiče rozvedli, tak měl jste možnost s nimi hovořit o nějakých pocitech ohledně rozvodu?

Dotazovaný: Spíše ne.

Výzkumník: A nechtěl jste to řešit nebo rodiče se k tomu nechtěli vyjadřovat nebo jak to bylo?

Dotazovaný: No spíš to probíhalo tak, že vlastně o tom se mnou nikdo pořádně nechtěl mluvit. A vlastně takovej ten pokus od nějaké otázky ohledně toho, spíš byl jako tak neutrálně zodpovězený, že jakkoliv otázka nepřinesla vlastně žádnou odpověď, spíš jako více otázek. Nic konkrétního jsem se nedozvěděl. Na tátovi bylo vidět, že se o tom vyloženě bavit nechce, že sám od sebe jako se choval jako by se nic nestalo. Mamku to asi trápilo trochu víc, ale nic konkrétního mi přesto stejně neřekla, takže vlastně já jsem se od nich nikdy nic nedozvěděl.

Výzkumník: Takže do teď nevíte ani ten důvod? (zaraženě)

Dotazovaný: No....(úškleb) Jako teď už ho vím, ale není to, že by mi to přímo někdo řekl, ale že to vyplynulo postupně časem, ten důvod na povrh.

Výzkumník: Dobře, rozumím. A po rozvodu i přesto, že Vám bylo 15, tak byla zvolena nějaká forma péče, tak jaká forma rodiči byla zvolena?

Dotazovaný: A to přesně navazuje na to, že jako spolu neměli v životě žádný problém. Na všem se dokázali domluvit a byla zvolena. Ten přístup byl „takovej“, že vlastně nějak administrativně jsme byli umístěni do péče matky. S tím, že jsme se mohli se sestrou vídat s tátou jakoby 1x za dva týdny, takhle to nějak musí být, pokud se nepletu jako nadefinovaný.

Nic méně my jsme měli tu volnost, že vlastně když jsme si řekli, tak jsme byli u táty. Když jsme chtěli k mámě, tak jsme byli u mamky. A protože vlastně ani já ani sestra jsme neviděli ten problém. U mě v patnácti to asi bylo dost jedno, protože už jsem trochu začínal žít spíš vlastním životem, než že bych byl závislý na rodičích. Sestře, která je o 6 let mladší ta s tím asi měla trochu problém v devíti. Takže tam vlastně se to zvolilo to, že týden tam, týden tam. Táta se přestěhoval kousek od Kutný Hory, takže „dojezdovka“ furt jako byla normální a prostě nehledě na to, co kde bylo jako oficiálně napsaný. Jsme týden, týden a podle potřeby.

Výzkumník: A byli jste u matky v péči hlavně převážně?

Dotazovaný: No na papíře. Ale realita byla opravdu taková, že jsme byli 50 na 50. Ani já ani sestra jsme nechtěli jako zanedbávat ani jednoho a přišlo nám fěr být s každým půlku času. Ale třeba na základě toho, když já jsem měl trénink a potřeboval jsem, aby mě někdo v 10 večer vyzvedl na nádraží v Kutný Hoře, tak pro mě jela mamka, i přesto že jsem měl být u táty a normálně jsem spal u mamky to bylo jako jednodušší.

Výzkumník: Takže vyhovovala Vám tato forma péče?

Dotazovaný: No pochopitelně ne. Kdyby bydleli furt spolu, tak je to o to všechno jednodušší. Takže neustále přejíždění bylo takový, že to není fajn, ale nebyl v tom jako zvlášť nějaký velký problém.

Výzkumník: A jak jste říkal, že se Vaši dokázali domluvit, tak měl jste i vy možnost nějakým způsobem do toho zasáhnout a říct jak a co chcete?

Dotazovaný: Naprostou svobodu jsem v tom měl. Myslím si, že kdybych si řekl z nějakého důvodu: „hele já chci být teď měsíc u táty“ není s tím problém. Jako samozřejmě se mamka bude zajímat jako proč, ale bylo by to tak, jak si přesně přeji. Stejně tak jako sestra. Takže tam jsem měl jako naprostou 100 % benevolenci.

Výzkumník: A když už jste si uvědomoval, že se vaši rodiče rozvádějí a už například taťka bydlel v menším městě a tak. Tak přišly nějaké emoce jakoby nové? Někaký smutek, strach nebo něco takového? Nebo jste pořád byl jako ze začátku pouze zmatený?

Dotazovaný: No. U mě jako konkrétně spíše ty emoce nepřicházely v tomhle tom slova smyslu. Já jsem spíše.. (zamyšleně) Vzhledem k tomu, že jsem dlouhou dobu jako vůbec nechápal, co se vlastně stalo a nerozuměl jsem tomu proč. Z mého pohledu z ideálního manželství se najednou rozvádějí, bez jediného relevantního důvodu, tak jsem tomu vlastně nerozuměl. Vzhledem k tomu, že se rozváděli v 15 letech, tak já jsem v 15 ti už jako si myslím rozuměl nějakým

sociálnímu světu a interakci mezi lidmi a mezilidským vztahům a všechny tyhle ty věci. Tak jsem si prostě řekl, že to jsou dva dospělí lidi, mají spolu nějaký problém, něco si udělali a je to jejich věc. Ale pro mě to jsou jako furt dva moji rodiče, který mě mají oba rádi a já je mám oba dva rád, takže jsem jim to nějak nezazlíval a normálně jsem to akceptoval bez nějakých zbytečných emocí.

Nadále informant hovořil o tom, jak toto téma vnímala jeho sestra. Vzhledem k tomu, že není plnoletá a nemám souhlas o poskytování informací od zákonného zástupce, přepiš tohoto rozhovoru nebudu dodávat.

Výzkumník: Děkuji za doplnění. Dále by mě zajímalo, zda když jste s rodiči nehovořil o daném tématu, tak zda jste někdy kvůli tomu navštívil odbornou pomoc? Jako například psychologa.

Informant: Ne. Já nikdy nic takového nenavštívil a ani jsem se necítil tak, že bych vlastně nějakou pomoc potřeboval, ohledně toho.

Výzkumník: Dobře. A další otázka je, zda se změnil po rozvodu Váš vztah s matkou a otcem a případně jak?

Informant: Z mého pohledu vůbec. Můj vztah se změnil vlastně jako ne úplně emoční, ale vlastně takovej jako „poměrovej“. Abych to vysvětlil tak nějak srozumitelněji. Tak ve své podstatě, že se táta odstěhoval a mamce zbyl obří barák, tak najednou jsem převzal roli plnění těch mužských prací, což pro mě byla velká neznámá. Do té doby táta jako velice šikovný „chlupík“ byl prostě všechno schopný udělat. Teď najednou na to mamka byla sama a byly věci na které prostě nestačila, musel jsem se o mnoho víc začít zapojovat. To stejný, když se táta stěhoval. Tak si koupil ne úplně ideální obydlí, takže tam jsem se musel najednou začít také výrazněji zapojovat, než jsem se do té doby flákal doma, když byli rodiče spolu. Ale můj jako emoční vztah vůči jednomu nebo druhému se vůbec nezměnil.

Výzkumník: Dobře, děkuju. A nyní se přesuneme na téma „syndrom zavržení rodiče“ a zajímalo by mě, zda se někdy vyskytla situace, kdy vás jeden rodič naváděl vůči druhému?

Informant: Ne. Ani jednou.

Výzkumník: Dobře, to bychom měli teda takto a nyní se přesuneme na dopad na budoucnost čili nynější vztahy. Zajímalo by mě, zda rozvod ovlivnil nějaké Vaše současné vnímání, ohledně vztahů a rodiny celkově?

Informant: No jako určitě. I kdybych nechtěl, tak to určitě ovlivní, protože minimálně, jak jsem říkal to přejíždění, už samo o sobě komplikuje všechny ty věci a člověk si pak uvědomuje, jak je jakoby složitější žít na více místech. V současné situaci. Když ještě do toho bydlím v _____. Tak jsou jakoby tři místa, které bych označil za domov, což je dost komplikované. Táta teď střídavě žije kousek od Kutné Hory a v Havířově, což pokud správně počítám je tak 5 km od Slovenských hranic, to znamená na druhý straně republiky a aktuálně jako ještě vzhledem k tomu, že pracuji o víkendech, tak mě to obrovsky komplikuje a ovlivňuje život v tom, že vídání se s rodiči není úplně jednoduchý. V tomhle tom ohledu se jako opravdu cítím, že jako rozvod to dost výrazně zkomplikoval a já mám třeba klidně měsíc, kdy se nevidím s tátou, protože to prostě nejde, z časových důvodů.

Výzkumník: Rozumím. A dále bych se zeptala, zda byly po rozvodu mezi rodiči konflikty nebo zda jste něco zaznamenal? Či se jenom rozvedli a bylo „ticho po pěšině“.

Dotazovaný: Já asi vnímám z tátové strany vůbec. Z mamčiny strany různé narážky a takové ty, jak to říct (zamyslí se). Protivné řeči vůči tomu, že, vůči tátovi. Na druhou stranu nic konkrétního, co bych já dokázal uchopit a nějak zpracovat. Spíš jenom takový negativní emoce z mamčiny strany vůči tátovi. Z tátovi vůbec. O nějakých konfliktech řešení problémů nevím. Naopak když se rodiče potkají, například při příležitosti, když jsem měl zápas o oba rodiče se přišli podívat, tak se normálně bavili, seděli vedle sebe, smáli se, povídali si. To stejný, když sestra měla taneční vystoupení v divadle, tak rodiče seděli u jednoho stolu a normálně si povídali celou dobu v pohodě, jako by se vlastně nerozvedli (úsměv).

Výzkumník: Rozumím. A nyní přejdeme na takové doplňující otázky nebo rady. A zajímalo by mě, jak by podle Vás mohli lépe zvládnout rozvod rodičů nebo rodiče z pohledu dítěte.

Dotazovaný: No. Já mám to štěstí, že moji rodiče ten rozvod z mého pohledu zvládli velice dobře. Kdy vlastně evidentně jim záleželo na nás dvou, jako mně a sestře. Takže jsme dostali naprostou benevolenci si vlastně rozhodnout a dělat věci, jak chceme my. Snažili se nám, co nejlépe vyjít vstříc, aby nám tím neovlivňovali život. Na druhou stranu i přesto, že si myslím, že jako rozvod mých rodičů oproti většinovým rozvodům proběhl velice slušně, velice v pořádku a velice jako dobře, tak bych uvítal asi jako větší informovanost no. Mě by vlastně zajímaly ty důvody a byl bych rád, kdyby mi někdo o tom dokázal říct sám od sebe. A ne že vlastně já pak v průběhu let zjišťuji nebo odhaluji střípky nějaké pravdy, co se vlastně ve výsledku stalo, kterou evidentně dost dobře dokážou před námi tajit.

Výzkumník: To Vám naprosto rozumím. To bych asi měla úplně stejně, že jsou v hlavě ty otazníky ohledně toho. A poslední otázka zní, co byste poradil dětem, které si tímto složitým obdobím procházejí, zda je něco?

Dotazovaný: Co bych poradil dětem, které si tímhle procházejí? (zamyslí se) Asi jako z mého pohledu podle mě je nejdůležitější si uvědomit, že to dítě za to nemůže, že není vlastně příčinou toho. Ten rozvod podle mě vzniká tím, že si dva dospělí lidé, kteří spolu strávili nějakou část života prostě nerozumí, případně přijde nějaký jiný problém, a to dítě se nemusí cítit, že za to nese nějakou část viny. A snažit se prvně srovnat s tím, pak se podle mě dokáže vypořádat s jakoukoli variantou toho, co nastane a bude k tomu lépe přistupovat.

Výzkumník: Dobře. To by ode mě bylo vše. A vy byste chtěl ještě něco doplnit nebo už Vás nic nenapadá?

Dotazovaný: Mě asi nic už nenapadá, co bych k tomu doplnil.

Výzkumník: Dobře, tak Vám mockrát děkuji za Váš čas a mějte se hezky. Na shledanou

Dotazovaný: Já také děkuji za Váš čas, na shledanou.

Příloha B – Seznam otázek do rozhovorů

1) Obecné otázky

- a) Můžete mi sdělit v krátkosti něco o Vás, kolik je Vám let?
- b) Pamatujete si v kolika letech se Vaši rodiče rozváděli?
- c) Tušil(a) jste, že se Vaši rodiče chystají rozvést, případně jak jste se o rozvodu dozvěděla?

2) Rozvod a jeho vnímání

- a) Jaké byly vaše první pocity a reakce na rozvod Vašich rodičů?
- b) Jak jste v té době vnímal(a) komunikaci mezi rodiči?
- c) Měl(a) jste možnost hovořit o svých pocitech s rodiči nebo jinými blízkými lidmi?

3) Porozvodová péče

- a) Jaká forma péče byla po rozvodu rodičů zvolena? (střídavá, výlučná, společná)
- Pokud byla zvolena střídavá péče, jaké byly časové intervaly mezi střídavou péčí
- b) Jak Vám tato forma péče vyhovovala?
- c) Měl(a) jste možnost ovlivnit rozhodnutí o porozvodové péči?

4) Emoce a potřeby dítěte

- a) Jaké emoce u Vás převládaly v období po rozvodu? (strach, smutek, vztek, úleva...)
- b) Jakým způsobem Vám rodiče pomohli (nebo nepomohli) se s rozvodem vyrovnat?
- c) Navštěvoval(a) jste v průběhu rozvodu Vašich rodičů odbornou pomoc?
- Jak dlouho?

5) Vztah s rodiči po rozvodu

- a) Změnil se po rozvodu rodičů Váš vztah s matkou a otcem? Případně jak?
- b) Byly mezi rodiči konflikty, které ovlivňovaly Váš vztah k nim?
- c) Cítil(a) jste se někdy nucen(a) „vybrat si stranu“?

6) Syndrom zavržení rodiče

- a) Vyskytla se situace, kdy Vás jeden z rodičů naváděl proti druhému?
- b) Jak jste se cítila v případě, že jste měl(a) omezený kontakt s jedním z rodičů?

7) Dopad na budoucnost a vztahy

a) Ovlivnil rozvod rodičů Vaše současné vnímání vztahů a rodiny?

- Pokud ano, jakým způsobem Vaše zkušenosti z dětství ovlivnily Vaše představy?

8) Konflikty a jejich řešení

a) Vyskytovaly mezi rodiči po rozvodu konflikty?

b) Jak rodiče řešily případné konflikty a jak jste to vnímal(a)?

c) Jak by podle Vás mohli lépe zvládnout rozvod z pohledu dítěte?

d) Co byste poradil(a) dětem, které si tímto složitým obdobím procházejí?